

Rozhovor s Davidem Godmanem

Většinou o knihách (2002, 2014)

Překlad: Michal Skala

zveřejněno na www.ramana-maharisi.cz

David Godman: Asi před dvanácti lety jsem strávil příjemnou hodinu tím, že jsem jedné zvědavé návštěvnici, Michelle Mikklesenové, vyprávěl pár příběhů o tom, jak spatřily světlo světa některé mé knihy. Anekdoty se jí tak líbily, že se vrátila s magnetofonem a poprosila mě, abych jí ty příběhy převyprávěl znovu. Podruhé už tedy sehrála roli spíše posluchačky s pár občasnými otázkami, než abychom spolu dělali řádné interview. O několik dní později mi poslala přepis. První část tohoto líčení jsem jemně doladil. Děkuji vám, Michelle!

Před pár dny (červenec 2014) jsem se ho rozhodl aktualizovat a napsat svou vlastní zprávu o knižních projektech, na kterých jsem se za posledních dvanáct let nějak podílel. Napřed jsem ji odhadoval na pár stránek, ale nakonec jsem původní interview rozšířil na dvojnásobnou délku.

Michelle: Můžete začít tím, jak jste se stal spisovatelem?

David: Vedl k tomu sled událostí. Když jsem v roce 1977 pobýval poblíž Ramanášramu, zjistil jsem, že má mnoho dobré duchovní literatury, k níž bylo obtížné se dostat. Ty knihy byly zamčené v takové boudě vedle chlěva ášramu, klíče od ní měl jeden takový morous v kanceláři ášramu, který do ní nikoho nechtěl pustit. Nabídl jsem se mu, že v knihách udělám pořádek, roztřídím je a udělám z nich knihovnu, aby sloužily lidem.

Obsahovala tisíce knih s nejrůznější duchovní tematikou. Když jsem tu práci konečně dostal, došlo mi, že většinu knih *ášram* dostal od nakladatelů zdarma, protože chtěli, aby je někdo zrecenzoval v *ášramovém* časopise The Mountain Path. Následně jsem zjistil, že proces recenzí fungoval dost chaoticky, stagnoval a spíše skomíral. Knihy se posílaly recenzentům, kteří je nikdy nezrecenzovali, a pokud ano, trvalo jim to tak dlouho, že když se jim recenze vrátila, byla už kniha téměř rozebraná. Došlo mi, že pokud proces recenzí pořádně nezorganizují, přísun knih se nejspíš zastaví. Začal jsem tedy recenze dělat sám, jen abych uspokojil nakladatele a jejich knihám se dostalo náležité pozornosti. Když si redaktor časopisu uvědomil, že umím dobře psát, nebo alespoň lépe než většina jeho pravidelných přispěvatelů, dostal jsem i další redakční a korektorskou práci. Za pár let jsem se stal redaktorem celého časopisu, řekl bych, že hlavně díky tomu, že nikdo jiný o tu práci nestál. Když se ohlédnu zpět, mám pocit, že jsem se stal spisovatelem jednoduše proto, abych měl pěknou řádku kvalitních knih ke čtení.

Michelle: Kdy asi tak došlo k tomu, že jste začal psát knihy a nešlo už tedy jen o recenze nebo články?

David: Myslím, že ten nápad přišel od učitelů, s nimiž jsem pobýval. Nepřijde mi, že by ten nápad vzešel ze mě. Když jsem koncem 70. let navštívil Nisargadattu Maharádže, zmínil jsem se, že piši recenze do *The Mountain Path*. Velmi pevně se na mě podíval, řekl bych, až zabodl pohledem, a povídá mi: „Proč o tom učení nenapišeš knihu? Důležité je to učení.“ Vzpomínám si, že mě tímto návrhem zcela zaskočil. Nikdy předtím mě nic takového nenapadlo. Dlouho jsem se tím neřídil, ale když jsem se k tomu nakonec dostal, vzpomněl jsem si na jeho slova a na tu sílu, s jakou je vyslovil. Jako by to nebyl návrh, ale příkaz.

Maharádž mě pobídl, abych o učení psal, ale zároveň mě odrazoval, abych o něm veřejně mluvil. Kolem roku 1980 jsem o Bhagavánově učení měl jedno takové povídání v Dillí. Cestou zpátky do Tiruvannamalai jsem se na pár dní stavil za Nisargadattou v Bombaji. Někdo mu o přednášce v Dillí musel říct. Když si mě zavolal nahoru do mezaninu, vyšel jsem schody a sedl si před něj. Tedy tam kde, kde běžně sedávali lidé, když si je tam posadil.

„Ne, ne,“ řekl, „sedni si vedle mě, tváří k ostatním.“ Klesal jsem na mysli. Nevěděl jsem, co zamýšlel, ale cítil jsem, že se mi to nebude líbit.

Začal si ze mě dělat legraci a říkal, že zatímco jeho si přijde poslechnout tak čtyřicet lidí, že já jsem právě v Dillí mluvil ke stovkám. Že mi to tedy jde zjevně mnohem lépe než jemu, a tak mě vybídl, abych něco řekl i všem těm lidem tam u něj. Snažil jsem se z toho vycouvat, ale když mi došlo, že to myslí vážně, asi tak v pěti minutách jsem shrnul své povídání v Dillí. Cítil jsem se jako student fyziky prvního ročníku, který se snaží přednášet před Einsteinem. Jeden z jeho tlumočnicků mu to simultánně tlumočil.

Když jsem domluvil, tiše ke mně pronesl: „Nic proti tomu, co jsi řekl, nemohu namítnout. Všechno, co jsi řekl, bylo bez chyby.“

Pak se do mě ale zabodl pohledem a dodal: „Ale neztrácej čas přednáškami o spiritualitě, dokud nebudeš sám osvícený, dokud nebudeš z přímé zkušenosti vědět, o čem mluvíš. Jinak skončíš jako ten Wolter Keers.“ Wolter Keers byl holandský učitel *advaity*, který jezdil po Evropě a přinejmenším ve třech jazycích přednášel o *advaitě* a o józe. Jako učitel mluvil velmi plynule a erudovaně, a pravidelně navštěvoval Maharádže. Vždy když za ním přijel, Maharádž na něj křičel, že není osvícený a že by se neměl stavět do role učitele, dokud osvícený nebude. Pochopil jsem. Od té doby jsem už nikdy veřejně s žádnou přednáškou nevystoupil.

Víceméně tutéž radu mi dal i Papadží. Velmi mě pobízel, abych o něm psal. Pozval mě z Tiruvannamalai do Lucknow, abych dal dohromady texty, které jsem nakonec vydal pod titulem *Nothing Ever Happened*. Když jsem s ním dělal v roce 1993 rozhovor do jednoho video dokumentu, nabádal mě: „Až se vrátíš na Západ, tak když se tě lidé budou ptát na to, co se ti přihodilo v Lucknow, buď zticha. Když se tě zeptají znovu, prostě se směj.“

Požádal mě, abych o něm psal, ale nepřál si, abych se objevoval někde před publikem a mluvil o něm. Jiné lidi zase pobízel k tomu, aby o něm mluvili, ale ne aby o něm psali. Jiní lidé dostávali jiné pokyny, jiné rady.

Michelle: Pobízeli vás i jiní učitelé ke psaní?

David: Když jsem poprvé přišel do ášramu Lakšmany v roce 1982, vlastně jsem tak od psaní utíkal. Pracoval jsem tehdy už několik let v Ramanášramu, redigoval časopis a pečoval zde o knihovnu. Chtěl jsem prostě meditovat a sedět u nohou realizovaného učitele. Asi tak po měsíci, co jsem přijel k Lakšmanovi svámímu, mě poprosil, abych napsal malou knížečku o Sáradamě. Vysvětlil mi, že si myslí, že Sáradamma možná odloží tělo, protože má sklon vstupovat do dlouhých, hlubokých *samádhi*, z nichž je velmi obtížné ji přivést zpět

k normálnímu vědomí. Myslel si, že kdyby měla své vlastní oddané, musela by svou pozornost více směřovat ven a zabývat se jimi.

Návrh s knihou byl způsob, jak dát světu vědět, že existuje. Oba byli tou dobou prakticky neznámí. Zůstal jsem ten rok v jejich ášramu asi sedm měsíců. Kromě Sáradammy a Lakšmany svámího jsme v něm přes den byli obvykle ve dvou. K večeru nás někdy ještě pár lidí doplnilo. Jednou asi tak po dobu dvou týdnů, když Sáradamma byla ve městě se svou rodinou, jsem tam byl s Lakšmanou svámím sám.

Michelle: To byla druhá kniha *No Mind-I am the Self* (V čirém Já), kterou jste napsal; první byla *Be As You Are* (Buďte, čím skutečně jste).

David: Ne, tato byla první. Napsal jsem ji v roce 1982, ale vydali ji až kolem roku 1986.

Michelle: Co se stalo? Proč s takovým zpožděním?

David: Je to dlouhý příběh. Když mě Lakšmana svámí poprosil o napsání té knihy, samozřejmě jsem souhlasil. Poslal mě za Sáradammou, že bych ten příběh měl slyšet od ní. Když jsem jí však tento záměr předestřel, zjistil jsem, že nemá zájem mluvit. Ona tu knihu vůbec nechtěla. Nechtěla, aby se za ní hrnuly davy. Věděla, že by to tak mohlo dopadnout, kdyby ta kniha nakonec vyšla. Byla docela spokojená se životem, který vedla.

Vrátil jsem se tedy za Lakšmanou s tím, že Sáradamma nejeví sebemenší zájem se na takovém projektu podílet. Usoudil, že bude muset sedět vedle ní a přimět ji tak, aby vyprávěla svůj příběh. Věděl, že by pro ni bylo velmi těžké mu nevyhovět, když u toho bude osobně. To pro mě znamenalo velké plus, protože jsem je tím pádem mohl každodenně asi tak na hodinu vídávat oba, přičemž Sáradamma mi vyprávěla o nejrůznějších momentech z jejího života.

I když u ní Lakšmana seděl a povzbuzoval ji, aby mluvila, bylo někdy těžké z ní něco kloudného dostat. Občas mluvila ochotně, ale jindy se úplně uzavřela a odmítala cokoli říct. Asi tak po týdnu našeho snažení nám oznámila, že dál nehodlá spolupracovat, pokud polovina knihy nebude o Lakšmanovi svámím. On hlavně nechtěl knihu o sobě, ale nakonec svolil, protože to byla jediná cesta, jak mohl přimět Sáradammu, aby dál spolupracovala a vyprávěla o svém životě. Rozhovory jsme tedy obnovily. Ani jeden z nich nechtěl knihu o sobě, ale oba chtěli knihu o tom druhém.

Lakšmana svámí se zmínil Sáradammě o mnoha událostech z jeho vlastního života. Zapsala všechno, na co si pamatovala a pak ho ještě zpovídala soukromě, aby se dozvěděla i něco navíc. Všechno to zapsala do takového velkého papírového notesu, který mi pak předala. Jakmile jsem měl základní linku příběhu hotovou, zasypal jsem ho pak ještě spoustou doplňujících otázek, na které vždy rád odpovídal.

Sáradamma jako by si dokonale pamatovala každičkou minutu každého dne z let, kdy prováděla *sádhanu*. Lakšmana svámí ji občas musel připomenout, aby se držela toho klíčového. I tak mi ten nasbíraný materiál rychle narůstal. Z „malé brožurky o Sáradammě“, jak si ji původně Lakšmana představoval, se začínala rýsovat celkem bohatá kniha.

Jednoho rána, když jsem si přišel sednout k Lakšmanovi na verandu, že budeme pokračovat v rozhovorech, mi náhle oznámil: „Už žádné rozhovory. Teď můžeš jít a napsat knihu. Chci, abys ji dokončil tak do dvou týdnů.“

Tím mě celkem ohromil. Připadalo mi, že těch krásných příhod, pozoruhodných událostí, hezkých momentů, o kterých by mohli mluvit, je stále ještě dost a napsat knihu za dva týdny? Vůbec mě nenapadlo, jak by se mi to v tak šibeničním termínu mohlo podařit.

Za toto ultimátum mohla kombinace dvou faktorů. Lakšmana svámí měl na vydání této knihy jen velmi málo peněz. Z místní tiskárny dostal odhad ceny a uvědomil si, že si rozsáhlejší knihu nemůže dovolit. Za dvoutýdenní lhůtu mohl jeho plán položit jeden výtisk při jeho další návštěvě Tiruvannamalai na hrobku Ramany Mahárišiho. Ve svém rozpočtu mi vyhradil dva týdny na její napsání a pak počítal, že asi měsíc bude trvat ji vytisknout.

Zasedl jsem tedy ke stolu a psal. Prvních pár konceptů jsem napsal rukou a finální verzi pak na starém psacím stroji, kterému chybělo pár písmen. Ty jsem pak musel doplnit ručně. Vzal jsem tu dvoutýdenní lhůtu opravdu vážně. Těch posledních pár dnů jsem pracoval ve dne v noci. Poslední den před odevzdáním rukopisu jsem určitě byl vzhůru celou noc a dopsal jsem ho asi tak hodinu před devátou ranní, kdy začínal svámího pravidelný *daršan*. V té době býval mnohem více dostupným. Návštěvníci s ním mohli každý den sedávat a pokládat mu otázky. V devět hodin ráno jsem se mu poklonil tváří k zemi a předložil mu svůj rukopis. Sáradamma tam ten den nebyla, ale nemohu si vzpomenout proč. Smál se, že si to nebude moct přečíst, protože si den předtím rozbil brýle a nové pár dnů nesežene. To bylo první známkou toho, že termín nebude dodržen. Ten překotný spěch to užuž mít dopsané vážně nebyl nutný. Protože si z toho rukopisu sám nic nedokázal přečíst, požádal mě, abych mu přečetl kapitolu, ve které Sáradamma dosáhla v jeho přítomnosti realizace. Připadalo mi, že se mu zamlouvá.

Asi za týden, na ranním *daršanu*, se mi pochlubil, že rukopis přečetl a že se mu líbí. Podíval se na mě a patrně řekl, že jsem odvedl dobrou práci. Říkám „patrně“, protože jsem neslyšel, jak to říká. Ostatní přítomní ho takto slyšeli, ale má mysl nic takového nezaregistrovala. Lakšmana svámí chválou svých stoupenců, kromě Sáradammy samozřejmě, extrémně šetřil. Řekl bych, že toto byl jediný moment, kdy mě takto pochválil přímo tváří v tvář. A já to propásl. Možná si myslel, že by mi zbytečně nafoukl ego, kdybych to slyšel a nějak se zkrátka postaral o to, že všichni ostatní to slyšeli, až na mě.

Rukopis putoval k místnímu stoupenci, který měl tiskárnu v blízkém Guduru. Na tisk knih bohužel nebyla vybavená. Myslím, že tiskl hlavně svatební pozvánky a další materiály podobné velikosti. Na tisk knihy neměl dostatek písmen a jeho hlavní sazeč mi často připadal opilý. Pro ty, kteří už vyrostli s textovými editory, je třeba říct, že knihy se kdysi sázeli písmeno po písmenu. Malá kovová písmena se zatloukla do drážek na dřevěných špalících, jejich povrch se potřel tiskařskou černí a stránka se vytiskla jako zkušební tisk. Když si na ní někdo všiml chyby, musela se ta kovová písmenka vytáhnout, přendat a přeskládat. Třeba vám to zní jako ze středověku, ale takto se až do 80. let 20. století tiskla většina knih. Odborníci tuto práci zvládnou docela rychle, ale pokud jste něco podobného nikdy předtím nedělali, může vám zabrat měsíce a měsíce. A to se právě stalo. Do doby návštěvy Ramanášramu nám zkompletovali jen několik stránek, a ty byly plné chyb. Nakonec vyšlo najevo, že tahle tiskárna tuto práci nezvládne a peníze na tisk poté padly na zaplacení něčeho jiného. Rukopis tak zůstal ležet na pár let v šuplíku a byl vytištěn až v roce 1986, kdy se jistý americký stoupenec nabídl, že zaplatí za jeho kvalitní vytištění ve velké tiskárně. Než ho v roce 1986 vytiskli, využil jsem těch pár let a včlenil do něj ještě několik příběhů, které se mezitím vynořily, a ještě jednou jsem ho prošel a vylepšil stylistiku. První koncept byl dělán v extrémním spěchu a na několika místech to bylo znát.

Michelle: Prošli si Lakšmana se Sáradammmou knihu před vydáním?

David: To ano, oba brali tu redaktorskou práci velmi vážně. Lakšmana svámí četl a mluvil anglicky celkem dobře, protože se anglicky naučil ve škole a pak na univerzitě. Myslím, že si ho prošel čtyřikrát nebo pětkrát a vždy když mi ho vracel, části textu umazal nebo připojil

komentáře na okraj. Když s ním byl konečně spokojen, jeden stoupenec, který uměl dobře telugu i anglicky, ho nahlas četl Sáradamme a i ona v něm dost věcí změnila. Vskutku to byla jejich kniha, jejich příběh. Já sehrál jen roli pásaře, který tomu dal formu.

Michelle: Pojdme dál ke knize *Be As You Are* (Buďte, čím skutečně jste). Tu si lidé s vámi spojují nejvíce. Jak vznikala?

David: V roce 1983 jsem se vrátil do Anglie a doufal, že si seženu práci. Strávil jsem v Indii sedm let, přičemž posledních pět z nich mě živil Ramanášram, protože jsem pro něj vykonával různé práce – provozoval jsem jim knihovnu, redigoval časopis atd. Chtěl jsem se vrátit do Indie s dostatkem peněz, abych byl finančně nezávislý. Chtěl jsem žít mimo ášram, uživit se sám a trávit více času meditováním, aniž bych byl závislý na nějaké instituci v jídle nebo ubytování. No, nevyšlo to. Nikdo mě nechtěl zaměstnat. Nikde. Rozposlal jsem hodně odpovědí na pracovní inzeráty, pro které jsem měl bezpochyby dobrou kvalifikaci, a nic. Buď neodpověděli vůbec, nebo odmítavě až vyloženě hrubě. V Indii jsem začal s knihovnou a provozoval ji tam pět let, ale když jsem se ucházel o práci knihovníka v soukromé knihovně, menší než v Tiruvannamalai, obdržel jsem odpověď: „Vážený pane Godmane, velmi pěkně vám děkujeme za vaši velice zábavnou žádost o místo. Dali bychom nicméně přednost někomu, kdo je kvalifikovaný tuto práci vykonávat.“ Takto to šlo měsíce. Dokonce jsem zmařil i pohovor na práci sběrače odpadků, protože jsem se v nevhodném okamžiku smál. Bhagaván v Mahárišiho evangeliu říká, že pokud jste předurčeni pracovat, práci se nevyhnete, a pokud nejste, můžete práci hledat sebeusilovněji, ale nikdo vás nenajme. To byla moje situace v létě 1983. Co jsem si v tu dobu ještě neuvědomoval, bylo, že Bhagaván měl se mnou jiné plány. Majitel domu, ve kterém jsem bydlel, přednášel filozofii na Leicesterské univerzitě a stejně tak jeho žena. Zrovna odevzdal rukopis své ženy jedné redaktorce londýnského nakladatelství.

Když ta redaktorka náhodou zjistila, že i on přednáší filozofii, zeptala se ho: „Proč pro nás něco nenapišete i vy? Vždy hledáme nové filozofické tituly.“

Ožil jsem, když jsem to zaslechl. Něco takového bych svedl. Zavolał jsem té redaktorce a zeptal se jí, zda chce knihu o Ramanu Mahárišim. Její odpověď mě ohromila:

„Okamžitě přijďte do mé kanceláře. Nikam jinam nechodte. Chceme vás. Přijďte hned teď.“

Po dlouhých měsících odmítání to byl vítaný obrat. Napadl mě rychlý plán na knihu a o několik hodin později jsem s ní o knize diskutoval. Mrkla se na čísla prodejnosti několika dalších knih o Ramanovi, co na Západě vyšly a kývla mi na ni: „Uděláme ji“. Proběhlo to takto jednoduše. Dostal jsem smlouvu a vyslali mě do Indie, abych dal dohromady *Be As You Are*. Nevycházel jsem z úžasu, protože mě vychovali v tom, abych věřil takovému klasickému mýtu o autorství. Rádoby spisovatel či spisovatelka tráví psaním knihy měsíce, ne-li roky. Stejnou dobu pak rukopis posílá na všechny strany různým nakladatelstvím, která jej všechna odmítají. Potom, má-li štěstí, ten 101. nakladatel konečně řekne „Ano“.

Mým osudem bylo vrátit se do Indie a psát knihy o Bhagavánovi, o jeho učení a o jeho žácích. Jakmile jsem zkusil dělat něco jiného, nedařilo se mi to, drhlo to.

Když jsem v roce 1982 odjel do ášramu Lakšmany, byl to útěk od psaní a redakční práce, kterou jsem měl v Ramanášramu na starosti. Během pár týdnů jsem tam najednou psal knihu. Když jsem pak letěl následující rok do Anglie a doufal, že si vydělám dost peněz na to, abych se v Indii nemusel živit psaním, dopadlo to tak, že jsem se do Indie vracel se smlouvou na knihu

o Bhagavánovi v kapse. To byla víceméně od té doby moje práce, můj osud. Dnes se s ním nepokouším bojovat. Líbí se mi a baví mě.

Michelle: Kniha *Be As You Are* sklídila velký úspěch. Většina lidí, kteří o Bhagavánově učení četli pouze jednu knihu, četli nejspíš tuto. Proč si myslíte, že si ji tolik lidí koupilo a cení si ji? Existuje přece mnoho dalších knih o Bhagavánově učení.

David: Ta kniha si vedla moc dobře mimo Indii, protože měla strukturu, která učení učinila přístupné a srozumitelné. Bhagavánovo učení může být velmi matoucí, pokud nemáte ponětí o *védántě* nebo pokud nechápete, že Bhagaván dává na tutéž otázku různým lidem různé odpovědi. Ta kniha uspěla, protože dává čtenáři ty správné klíče, jak rozumět všem různým věcem, které Bhagaván říká, různým úrovním učení.

Když jsem šel v Londýně se zmiňovanou redaktorkou na první schůzku, zeptala se mě, zda bych jí mohl dát nějakou ukázkou. Nic jsem neměl, protože jsem si to ráno pouze v duchu načrtl kostru té knihy.

Řekl jsem jí: „Půjčím vám svou knihu *Talks with Sri Ramana Maharshi* (Rozhovory s Ramanou Mahářišim). Je to vůbec největší sbírka jeho dialogů. Určitě z ní několik výňatků převezmu.“

Když jsem si od ní knihu o pár dní později vyzvedával, měla ve tváři takový zmatený výraz. „Doufám, že vaše kniha bude lepší než tohle,“ prohodila rozčarovaně. „Nerozuměla jsem jedinému slovu.“ Přitom byla šéfredaktorkou divize duchovních knih jednoho významného londýnského nakladatelství. Pokud lidé jako ona nedokážou porozumět Bhagavánovu učení čtením knih jako jsou *Talks* (Rozhovory), lze jasně vyvodit, že ani ostatní si z nich moc nevezmou.

Druhým faktorem, proč kniha měla takový úspěch, byla výborná distribuční síť Penguin (nakladatelství). Po celá 80. a 90. léta jsem žasl, kde všude jsem ji viděl prodávat. Když nějaké knihkupectví mělo na pultech jen deset duchovních titulů, pak *Be As You Are* bylo jedním z nich. Mnoha lidem na Západě se tato má kniha stala jakýmsi úvodem k Bhagavánovi, už jen proto, že to byla jediná kniha o Bhagavánově učení, kterou se vůbec povedlo dostat do regálů místního knihkupectví.

Pamatuji si, jak jsem někdy v roce 1990 s mým tátou a jeho druhou ženou vlezl do jednoho butiků v Pondičerry. Sháněli levné oblečení a suvenýry. U pokladny stál stojan s časopisy a police s vystavenými knížkami. Jednou z nich byla Delia Smithová a její kuchařský bestseller, další dvě byly thrillery ve stylu letiště slavných autorů tohoto žánru a tou čtvrtou byla *Be As You Are*. Na mého otce velmi zapůsobilo, když mě našel v takové společnosti. Soudě podle komentářů, jak to ostatním líčil, neudělal jsem na něj zrovna dojem životem, který jsem si pro sebe vybral.

Michelle: Jak dlouho jste tuto knihu sestavoval?

David: Myslím, že tak dva, tři měsíce, většinou ve svém volném čase. Když jsem se vrátil zpátky do Indie, převzal jsem znovu správu knihovny Ramanášramu, což byla práce sedm dní v týdnu. Redakci jsem dělal po večerech.

Nicméně je to trochu zavádějící, protože předešlých sedm let jsem strávil čtením a studováním literatury o Ramanovi a roky jsem celkem intenzivně prováděl sebezkoumání. Navíc jsem mnohdy vedl dlouhé diskuze o všech aspektech učení s ostatními stoupenci. To všechno ve mně dozrálo a vytříbilo mé porozumění, které v knize předkládám. Pokud vám

nějaký hudebník řekne, že se tu novou skladbu učil jen asi týden, má se za to, že před tímto jedním týdnem strávil několik let cvičením, aby svůj nástroj dokonale ovládal. Dal jsem tu knihu dohromady za pár týdnů, ale zrovna tak bych mohl říct, že byla vyvrcholením několika let mého studia a praxe.

Michelle: Řekl jste, že jste *No Mind – I am the Self* (V čirém Já) natákal na starém psacím stroji. Pokročila od té doby technologie, když jste psal *Be As You Are*?

David: Moc ne. Ani jsem žádný psací stroj nevlastnil. Musel jsem si ho půjčit, abych na něm napsal konečnou pracovní verzi. Ještě než jsem na ní začal pracovat, koupil jsem si v ášramovém obchůdku s knihami všechny knihy o Ramanovi, které jsem tak počítal, že budu potřebovat. Vybral jsem z nich všechny dialogy a dal si je do složek. Seřadil jsem si výstřížky podle předmětu a potom dialogy přicvakával na list čistého papíru v pořadí, které mi dávalo smysl. Klasické wordovské „kopírovat-vložit“, jen s nůžkami a sešívačkou místo počítače. Počítač jsem prvně viděl až tak za dalších pět let. Jakmile jsem byl s řazením výstřížků spokojen, napsal jsem ke každé kapitole úvod a pak to celé vyťukal na psacím stroji. Od nakladatele jsem dostal limit 80 000 slov. Chtěl jsem se mu maximálně přiblížit a napěchovat tak knihu Bhagavánovým učením co možná nejvíce. To znamenalo příliš mé vysvětlivky neroztahovat, spíš naopak. Někdy je dobré mít takový limit. Přinutí vás přemýšlet o podstatě učení. Dobrým testem vašeho porozumění složitým myšlenkám je také to, zdali je dokážete shrnout na půl stránky.

Michelle: Poté, co vyšly knihy *Bud'te*, čím skutečně jste a *V čirém Já*, jste pak dlouho nic nevydal. Co jste dělal?

David: V tomto období jsem hodně psal a rešeršoval si věci, ale žádnou z nich jsem nedotáhl do fáze, abych ji vydal knižně. Rozhodl jsem se, že se pustím do redigování knihy o všech světcích, spojovaných za posledních 1500 let s Arunáčalou. Během této doby jich zde žilo a učilo mnoho. Jejich texty existují v tamilštině a v sanskrtu, ale v angličtině z nich prakticky nevyšlo nic. Chtěl jsem toho materiálu najít a shromáždit co možná nejvíce a v druhé fázi najít lidi, kteří by ho uměli přeložit. Těm, které jsem do tohoto projektu zapojil, se stalo tolik špatných nebo podivně nevysvětlitelných věcí, až jsem začal věřit, že kniha nemá požehnání Arunáčaly.

Je to všechno už hodně dávno. Snad si to vše vybavím. Můj přítel Robert Butler se naučil klasickou literární tamilštinu. Nabídl se, že jako dobrovolník mi některé verše přeloží, ale protože byl v oblasti překladu tamilštiny nováčkem, chtěl, aby mu překlady zkontroloval ještě někdo, kdo ji uměl mnohem lépe než on.

Oslovil jsem Sádhu Óma, obecně považovaného za nejlepšího tamilského básníka a učence v okolí Ramanášramu, a zeptal se ho, zda by mi byl ochoten zkontrolovat pár veršů, jen abychom si udělali obrázek, zda Robertovo porozumění je dostatečně kvalitní, aby v práci pokračoval. Sádhu Óm mi sdělil, že má momentálně dost jiné práce, ale slíbil mi, že se k tomu dostane. Plynuly týdny a nic se nestalo. Pak se na mě obrátil Michael James, jeho hlavní asistent, že se na to prý Sádhu Óm zítra podívá. Michael mu ty verše položil na pracovní stůl, aby další ráno mohl začít jimi. Tu noc prodělal Sádhu Óm mrtvici, z níž se nikdy nevzpamatoval. Pár dní nato zemřel.

Robert mezitím odletěl do Anglie za svou rodinou. Za tu dobu byla pro Brity a další občany Commonwealthu zavedena víza. Chtěl se vrátit se vstupním vízem, které by mu dovolovalo zůstat v ášramu, kde doufal, že bude se mnou pokračovat v práci. Povedlo se mi

pro něj od prezidenta Ramanášramu opatřit finanční podporu a sehnat zvací dopis, v němž se píše, že jede do Indie vykonávat dobrovolnickou práci v ášramu. Vyřízení víz trvá obvykle tak tři měsíce, ale ta jeho žádost se vlekla už přes rok a rozhodnutí od vlády stále nikde. Nakonec někdo z Dillí u Ramanášramu ověřoval, zdali jeho cestu a práci *ášram* opravdu sponzoruje. Kdosi, kdo o této dohodě nic nevěděl, jim odepsal, že *ášram* o něm nikdy nic neslyšel a že pracovat sem nejede. Tento dopis Roberta fakticky jaksi uvěznil v Anglii, protože indická vláda měla tím pádem za to, že svou žádost o vízum padělal.

Pak jsem kontaktoval slavného tamilského překladatele Vanmikinathana a potěšilo mě, když přikývl, že mi pomůže. Dal jsem mu padesát tři veršů z tevaramů slavných světců spojovaných mezi 6. a 9. stoletím s Arunáčalou. Byl to materiál náročný na překlad, vyžadoval odbornou znalost této epochy tamilské literatury. Vanmikinathan už z této epochy přeložil a vydal básně, tak jsem byl opravdu šťastný, že ho mám. Po několika dnech mi napsal dopis, že už je hotový, že mi udělá čistopis a zítra mi ho pošle. Ohromil mě svou rychlostí. O několik dní později jsem od něj dostal ještě jeden dopis, kde psal přibližně toto:

„Vážený pane Godmane, přeložil jsem vám vaše verše a nechal je na pracovním stole s tím, že vám je okopíruji později. Oknem přišel poryv větru, ty papíry nadzvedl a odfouknul mi je ven do zahrady. Když jsem je šel ven sbírat, nikde po nich ani památky.“

Nakonec zabředl do nějakého protahovaného sporu s Ramakrišna *máthem* (klášteřem) v Madrásu o další knihu, kterou pro ně přeložil a já o jeho služby přišel. Nějakou dobu mi pomáhala Ratna Navaratnamová, srílanská badatelka, odbornice na starou tamilštinu anBhagavánova stoupenkyně. Už si nevybavím, proč odpadla. Nemohlo to být kvůli něčemu špatnému, jinak bych si to pamatoval.

Další zahraniční stipendistkou namočenou v tomto dramatu byla jedna Američanka. Chtěla dělat doktorát na Arunáčala Mahatmyam sanskrtské dílo zaznamenávající všechny puránské eposy a legendy o Arunáčale. V plánu bylo, že přijede i se svým synem a bude tu práci dělat tady. Vzpomínám si, že tu poštou svému synovi na rok zařídila francouzskou školu. Vyřídil jsem jim nakonec všechny papíry. Zaregistroval jsem ji na univerzitě v Madrásu a našel jí tam profesora sanskrtu, který měl její práci formálně vést, protože bez něj by tady tuto práci dělat nemohla. Podstoupil jsem všechny ty trampoty, protože mi slíbila překlad Arunáčala Puranam, až tady bude. To je tamilské dílo obsahující většinu příběhů, které se objevují v Arunáčala Mahatmyam . Všechno už bylo připravené, aby přijela, ale indické velvyslanectví v Paříži jí dalo vyplnit špatný formulář (žádost o turistické vízum) a když ho zpracovávali, bylo zamítnuto, protože na turistické vízum nemůžete v Indii dělat akademický výzkum. Všechny badatelské plány musela pustit a zůstat se svým mužem a synem ve Francii. Jakmile vám vízum zamítnou, nemůžete o něj hned zažádat znovu, i když za to mohou oni, že vám dali špatný formulář. Další zdroj pryč.

Zatímco se děly všechny tyto věci, dál jsem sbíral materiál. Našel jsem verzi Arunáčala Mahatmyam s názvem Kodi Rudra Samhita v jedné vládou spravované knihovně rukopisů v Madrásu. Protože existovala pouze na palmových listech, musel jsem si sehnat nějakého *panditu*, aby mi ji v knihovně zkopíroval. Jediný člověk s dostačující znalostí sanskrtu, kterého jsem znal a který by tuto práci svedl, byl Džagadéša svámí, který žil v Ramanášramu. Dal jsem mu ofocenou kopii a on že se na to podívá a uvidí, zda by mi to byl schopen přeložit. Než měl šanci si to projít, zemřel při meditaci ve svém pokoji. Seděl večer při své obvyklé meditaci v lotosovém sedu na kovové židli, která musela být velmi nepohodlná, a ráno ho na ní našli;

stále rovná záda, stále se zkříženými nohama. Ale určitě byl mrtvý. Předpokládám, že to byl dobrý způsob, jak zemřít, ale opravdu jsem doufal, že můj rukopis s tím nemá nic společného.

O pár dní později jsem šel na *pradakšinu* kolem Arunáčaly. U chrámu Ganéši a vodní nádrže, která je tak asi v třetině cesty kolem hory, jsem se otočil čelem k hoře.

Obrátil jsem se na Šivu: „S tím projektem pořád něco neklape a těch špatných věcí už je až moc. Pokud si nepřeješ, abych v něm pokračoval, dej mi nějaké znamení.“

Měl bych zmínit, že už jsem se ptal Sáradammy v ášramu Lakšmany, zda bych v té práci měl pokračovat a ona se odmítla tak či onak vyjádřit, že prý za to nechce nést zodpovědnost. Už jsem se jí svěřil s některými špatnými věcmi, které se staly. Měl jsem vzít tento její nedostatek nadšení jako znamení přestaň.

Za pár dní jsem dostal účet od muže z Madrásu, co mi zkopíroval Kodi Rudra Samhita. Měl jsem tenkrát za to, že už jsem ho dávno zaplatil. Byla to nevýznamná banalita, ale vzal jsem ji jako znamení, že bych měl přestat. Oproti ostatním lidem zataženým do toho projektu jsem z něj vyvázl poněkud lehce. Zlomil jsem si tehdy stehenní kost a strávil dvanáct týdnů na lůžku, s nohou fixovanou protizávažím. Někteří jiní však dopadli mnohem hůře než já.

Část práce, kterou jsem o světcích Arunáčaly udělal, se nakonec objevila v *The Mountain Path*, ale ne pod mým jménem. Už jsem do něj pod svým jménem přispíval články o Bhagavánovi, takže jakmile jsem měl k dispozici další materiály, obvykle jsem použil nějaké jiné jméno. Jistému muži se například povedlo se na studijní víza dostat do Indie, ale nic tu nestudoval. Místo toho jen meditoval. Pod pár článků jsem napsal jeho jméno, aby měl co ukázat policii, kdyby mu někdy nenadále o půlnoci zakleпали na dveře. Další moje přítelkyně, Nadhia Sutara, pobývala v chrámu Guhai Namašiváji na hoře. Protože její statut nájemníka nebyl příliš jistý, napsal jsem její jméno pod dva články o Guhai Namašivájovi a Guru Namašivájovi a doufal, že tím na někoho, kdo tam to místo má pod palcem, udělá dostatečný dojem, aby ji tam nechal dál.

Michelle: Úžasné! Máte štěstí, že jste stále naživu. Do čeho jste se pustil, když tento projekt ztroskotal?

David: Začal jsem sbírat vzpomínky starších oddaných Ramany Mahárišiho, zvláště těch, které se ještě v angličtině neobjevily. Tuším s cílem vytvořit rozsáhlou jednosvazkovou kolekci, v níž každému stoupenci (stoupenkyni) věnuji kapitolu, aby vypověděl svůj příběh. Dobrého materiálu jsem sesbíral celkem dost, ale samotná kniha spatřila světlo světa až relativně nedávno. Klesla mi na žebříčku priorit, protože mezitím se objevily jiné projekty, které mě vzrušovaly a přitahovaly více.

Kolem roku 1987 jsem oslovil Annamalai svámího, zda bych ho mohl vyzpovídat pro knihu. Věděl jsem, že ve třicátých letech pracoval v ášramu s Bhagavánem a domníval jsem se, že jeho vzpomínky by nejspíš vydaly na dobrou kapitolu. Tlumočník Annamalai svámího byl navíc můj dobrý přítel a přimluvil se za mě, ale nedařilo se nám získat jeho přikývnutí. Uplynulo několik týdnů a Annamalai svámí vytrvale odmítal sdělit mi svůj příběh. Pak Sundarama, jeho tlumočníka, něco napadlo.

Orodoval za mě u něj: „David už jednu dobrou knihu o Bhagavánově učení napsal. Mnoho cizinců, kteří sem přijíždějí, tvrdí, že o Bhagavánově učení je to ta nejlepší.“

To Annamalai svámího zaujalo, protože on sám každé odpoledne trávil asi hodinu zodpovídáním otázek ohledně Bhagavána a jeho učení. Jeho ášram začal přitahovat zahraniční

návštěvníky a on svolil, že se s nimi bude bavit, jen pokud bude tématem konverzace Bhagaván. Nechtěl mluvit o ničem jiném. Bhagaván mu kladl na srdce, aby nevyhledával společnost, aby zůstal doma a co nejvíce meditoval. Lidé, kteří s ním chtěli jen meditovat, byli vyzváni, aby šli meditovat do Ramanášramu, ale ti, kteří měli otázky k duchovní praxi nebo k Bhagavánově učení, byli obecně vítáni, ale jen po dobu, co jim na ně Annamalai svámí odpovídal. Byl to těžko dostupný člověk, a ještě těžší bylo ho přimět, aby s vámi strávil čas.

Annamalai svámí nařídil Sundaramovi, aby mu sehnal *Be As You Are* a přečetl mu ji. On anglicky neuměl, takže mu ji Sundaram musel postupně překládat. Vyslechl si ji od něj skoro celou, a nakonec se tedy uvolil, že se mnou mluvit bude.

Když jsem se k němu konečně dostal, pochválil mě: „Dobře chápete Bhagavánovo učení. Víím, že když s vámi budu mluvit, tak to nezkrésíte.“ V tamilštině totiž už jedna moc špatná kniha o jeho životě byla. Napsal ji Suddhananada Bharati a Annamalai svámí nijak netoužil po nějaké další takové.

Až doposud o svém životě nikomu nic nevyprávěl, lépe řečeno, nijak systematicky. Sundaramovi a pár dalším vyprávěl podivné příhody, ale nikdy je nepropojil dohromady.

Pár dalších týdnů jsem tedy každé odpoledne chodil k němu a asi hodinu a půl ho zpovídal. Brzy mi začalo být jasné, že to nejspíš nebude jen další kapitolka do mé knihy. To, co mi říkal, bylo tak úžasné, tak obsáhlé, že mi bylo zakrátko jasné, že je to na knihu standardní délky. Když jsme rozhovory dokončily, trvalo mi téměř osmnáct měsíců ustavičné, trpělivé práce a detailního rešeršování, jejímž plodem bylo sestavení knihy *Living by the Words of Bhagavan* (Žít podle slov Bhagavána).

Annamalai svámí mi byl jakousi inspirací. Jako by ztělesňoval ideální příklad, vystihoval všechny vlastnosti, které dobrý stoupenec potřebuje, když jedná se svým guruem a jeho *ášramem*. Obdivoval jsem jeho charakternost, morální zásadovost a neochvějně rozhodnutí provádět Bhagavánovy pokyny bez ohledu na důsledky. Proto jsem tu knihu nazval *Living by the Words of Bhagavan* (Žít podle slov Bhagavána). Annamalai svámí celý život zasvětil naplňování pokynů svého guru.

Když mu Sundaram nahlas přečetl konečnou verzi, byl velmi šťastný. Když však uspořádal druhé čtení pro tamilské stoupence, kteří neuměli anglicky, někteří ho upozornili na některé příhody, které by ho možná mohly přivést do křížku s představiteli Ramanášramu. Souhlasil, že nejspíše mají pravdu. Požádal mě, abych ten rukopis schoval a nikomu ho neukazoval.

„Až budu mrtvý, dělejte si s ním, co chcete, ale do té doby ho nikomu neukazujte,“ řekl jasně. Bhagaván mi řekl, abych vedl tichý život a nevidal se s mnoha lidmi. Nebudu jeho pokyny moci dodržet, pokud po přečtení té knihy za mnou budou proudit davy. Já nechci, aby můj život rušili, aby sem chodili a stěžovali si mi na některé ty pasáže.“

To byl tuším rok 1987. Odložil jsem ho a nevytáhl až do roku 1994. Ten rok změnil názor a nechal jej vytisknout. O rok později opustil tělo. Myslím, že vydání knihy odložil správně. Když kniha vyšla, přitáhla mnoho nových lidí a pár z nich si na některé příběhy stěžovalo.

V posledních několika měsících života se jeho odpovědi návštěvníkům nahrávaly na magnetofon. Na Sundaramovu prosbu jsem tyto nové dialogy zahrnul už do nové knihy s názvem *Final Talks* (Hovory o seberealizaci), která podle mého názoru původní biografii docela hezky doplňuje.

Michelle: Zdá se, že již máme lepší představu o tom, na čem jste pracoval v 80. letech. Čím jste jinak ještě trávil čas?

David: Kromě shromažďování informací o starších oddaných Bhagavána jsem asi tak od roku 1988 pomáhal Lakšmanovi svámímu a Sáradammě s kouskem pozemku, který si zde koupili.

Lakšmana svámí se několikrát nechal slyšet, že se chce vrátit zpátky do Tiruvannamalai. Sundaram, tlumočnick Annamalai svámího, a já jsme byli požádáni, abychom se poohlédli po nějakých vhodných nemovitostech, které by mu vyhovovaly. Několik málo jsme jich našli, ale pokaždé, když se na ně šel Lakšmana podívat, nezamlouvaly se mu. Jednou jsme se už na koupi jednoho pozemku poblíž místa, kde se kříží cesta *pradakšiny* s Bangalore Road i dohodli, ale vlastníci po odsouhlasení kupní ceny z prodeje vycouvali.

Pak se na trhu objevil pozemek za školou Government Arts College. Lakšmana nám hned dal pokyn ho koupit, aniž by ho viděl, čímž nás dost překvapil. Jako by na něm seděl někdy v 50. letech, kdy k němu náhle přišla vize, že tu za 40 let bude žít. Když přijel příště do Tiruvannamalai, podíval se na něj a potvrdil nám, že přesně tady měl tenkrát tu vizi. Nechal nás běhat po různých schůzkách, dívat se po různých pozemcích a vyjednávat o jejich ceně, ale asi nějak věděl, že skončí tam, kde teď žije.

Nabídl jsem se mu udělat na něm zahradu. Když jsme začínali, bylo zde jen prázdné pole. Prázdné natolik, že jsme sehnali geodeta, aby nám změřil, kde ta naše holá pláň končí, a jaká už patří sousedům.

Prohlédli jsme si to tam, oplotili, vykopali studnu a založili stromkovou školku. Studna žádnou vodu nevydala, a tak jsme nakonec natáhli hadici k sousedovic studni a kupovali vodu od něj. Asi tři roky jsem jim o tu zahradu pár hodin denně pečoval, sázel stromy a květiny. Dost obtížně se mi s něčím takovým začínalo, protože tu oblast sužovalo sucho. Monzunové deště nepřišly několik let v řadě. Začalo se s pracemi na domě pro Lakšmanu a Sáradammu, ale když došla voda, byly zastaveny. Mohli jsme tam posílat vodu v cisternách, ale zjistili jsme, že je až moc slaná na to, aby se dala využít při stavebních pracích. Zkorodovala by ocel uvnitř cementu. Když se práce zastavily, stal se ze mě noční hlídač. Dům byl plný náradí a pytlů s cementem, ale neměl vsazené žádné dveře ani okna, které by jej chránily. Asi tak rok jsem na tom staveništi přespával, dával na něj pozor a čekal na déšť, aby se dalo v práci pokračovat. Dvě léta po sobě jsem kupoval vodu v cisternách, abych udržel zahradu naživu. Každá studna v sousedství byla úplně suchá.

Stále jsem bydlel v Ramanášramu a sbíral a redigoval příběhy Ramanových stoupenců. Někdy v roce 1990 jsem napsal Papadžímu do Lucknow, zdali by byl ochoten do knihy přispět i svým příběhem. Odepsal, že rád, ale že ho nechce psát on sám. Požádal mě, abych mu poslal dotazník, že ho co nejlépe zodpoví a odpovědi nahraje na kazetu. Znělo to celkem rozumně.

Trvalo mu pár měsíců, než se k němu dostal, ale jakmile začal, vždy alespoň hodinu mluvil o svém životě v mládí a vztahu k Bhagavánovi. Když jsem ty odpovědi zpracovával, všiml jsem si v jeho líčení několika zásadních nesrovnalostí. Napsal jsem mu a prosil o jejich objasnění, ale on celé ty příběhy jen zopakoval. V roce 1992 jsem se za ním vypravil v naději, že se mi jeho příběh podaří zbavit nesrovnalostí. Strávil jsem s ním chaotické dva týdny; chaotické proto, že tři dny po mém příjezdu mu zemřela manželka, což mu samozřejmě nabouralo zaběhlou rutinu. Celá jeho širší rodina se sjela ze všech koutů; následoval výlet do Hardwaru rozprášit popel v Ganze a jiné, nicméně i uprostřed všech těch příjezdů a odjezdů se

mi podařilo získat většinu doplňujících informací. Hodně se mi rozpovídal v jednom rozhovoru na poslední chvíli, který jsem s ním měl asi tak hodinu před tím, než mi jel vlak. Asi takový to tedy byl výlet.

V Tiruvannamalai jsem si pak prošel všechny poznámky a sestavil padesátistránkovou verzi jeho života, která se zaměřovala na raný život a jeho setkání s Bhagavánem. V té době mě nezajímalo nic, co přišlo po roce 1950. Předložil jsem mu ji s určitým váháním, protože stále obsahovala několik událostí, které jsem nedokázal správně seřadit v čase za sebou, ale zdálo se mi, že se mu moc líbila. Pozval mě k sobě zpátky do Lucknow, že prý mi chce vylíčit ještě další historky. Vrátil jsem se k němu do Lucknow v březnu 1993 s úmyslem tam zůstat jen na krátkou dobu, ale nakonec jsem zůstal až do jeho smrti v roce 1997.

Michelle: Co vás tam přitáhlo? Co vás přimělo zůstat a na takto dlouhou dobu?

David: Především jsem cítil jeho sílu a jeho mír. Byl to muž v Ramanově linii, který propagoval jeho učení a vyzářoval jakousi hmatatelnou *šakti*, která umlčela mysl lidí kolem něj a v některých případech jim i udělil dočasnou zkušenost pravého Já. Bylo to opojné, omamné prostředí, ve kterém lidé téměř každý den zažívali úžasné zkušenosti. Navíc tu pro mě byl příslib, že se od něj ještě o dalších mimořádných příbězích dozvím. Můj první výlet do Lucknow byl spíše jakýmsi rychlým přepadem. Přijel jsem tam a měl na něj jen velmi omezený čas. Potřeboval zařizovat nejrůznější věci kolem pohřbu a já mu ještě neustále připomínal, že nemáme moc času a že s ním chci mluvit o jeho životě. Podruhé už jsem na něj šel jinak. Čekal jsem, až převezme iniciativu, ale kupodivu ji nepřevzal. Pozval si mě tam, aby mi vyprávěl příhody, co v životě zažil, ale nikdy pak neprojevil zájem se toho zhostit.

Do dvou týdnů po mém příjezdu jsem dostal zadání napsat knihu, se kterou si kdosi jiný nedokázal poradit. Gabi, německá lékařka, byla požádána, aby shromáždila rozhovory, které Papadží vedl s různými návštěvníky a dala jim knižní formát. Trochu s tím bojovala, protože nebyla anglickou rodilou mluvčí. Požádali mě, abych jí s tím pomohl a když za pár týdnů z Lucknow odjela, celý projekt jsem zdědil. Nechtěl jsem to uspěchat a udělat to opravdu pořádně, ale Papadží tlačil na to, aby to bylo co nejdřív. Neměl s dlouhými a rozvleklými projekty moc trpělivost. Jeho mottem bylo spíš: „Udělej to a udělej to hned!“

Každý den jsem mu dával přečíst pár vzorků a chvíli mi trvalo, než jsem našel styl, který měl rád. Nakonec se mi to ale povedlo a výsledný rukopis jsem mu přinesl k obědu. Vzal si ho po obědě do ložnice, kde si ho přečetl. Když jsem k němu zašel znovu kolem čtvrté, čekal na mě s velkým melounem, ozdobeným mým jménem, a když jsme se viděli příště, nadšený mě plácal po ramenou: „Přesně takhle to chci! Kde je zbytek? Chci si přečíst i zbytek.“ Vypadal zklamaný, že jsem mu ihned mávnutím kouzelného proutku nepředložil celou knihu.

Když už jsem pak věděl, co chce, šlo to lehce. Myslím, že jsem to měl za dva měsíce hotové, což na Papadžího vkus bylo stále zoufale pomalé. Byla to mimochodem kniha *Papaji Interviews*.

Dalším důvodem, proč mi psaní tolik neodsýpalo, bylo to, že mě Papadží zapojil i do jednoho filmového projektu. Do Lucknow totiž přiletěl americký filmař Jim Lemkin a zeptal se Papadžího, zda by o něm a jeho učení mohl natočit dokument. Papadží svolil a nominoval mě jako jakéhosi poradce, televizního redaktora a generálního konzultanta toho natáčení. Nevím, proč jsem tu práci dostal. Nikdy předtím jsem na filmu nepracoval. Asi za tři měsíce jsme ho měli hotový.

První tři měsíce jsem v Lucknow strávil dokončováním knihy někoho jiného a pomáháním Jimovi s filmem. Nic nenavrhovalo tomu, že by Papadží byl ochoten se rozmluvit o momentech, o kterých mi sliboval vyprávět. Ničeho uceleného jsem se ale nedočkal.

Po několika měsících jsem mu navrhl, že by třeba mohl jen sedět před kamerou a vyprávět o klíčových momentech a lidech svého života. Už jsem nevěděl jak na něj, abych ho rozmluvil.

„To bych nedokázal,“ vykrucoval se mi z toho. „Potřeboval bych nějaké poznámky, které by mně připomněly, o čem jsem chtěl mluvit.“

Znělo mi to od něj jako další výmluva, a tak jsem se na něj rozhodl trochu zatlačit.

„Žádný problém, udělám vám je,“ nabídl jsem mu. Udělám seznam všech příběhů, které jsem od vás kdy slyšel, zahrnu do něj všechny momenty z vašeho života, o kterých jsem vás slyšel mluvit a uspořádám ho chronologicky. Můžete si ho pak bod po bodu projít a odpovědět na ty, které se vám budou líbit.“

Na to mi neodpověděl, ale seznam jsem pak stejně udělal. Předal jsem mu ho o jednom odpoledni při čaji. Připadalo mi, že prvních pár otázek ho celkem nadchlo. Velmi si je chválil, a že prý mu bude potěšením na ně odpovídat. Pak otočil stránku a došlo mu, že těmi dvěma stránkami seznam nekončí. Bylo jich šestnáct.

Koutky mu rázem klesly a jeho nadšení se vytratilo. „To je ale dost dlouhý seznam,“ prohlásil už celkem nezaujatě. „No, měl jste velmi dlouhý život a byl plný zajímavých příhod.“ Doufal jsem, že jsem právě nepohřbil svou šanci a nezahltil ho otázkami.

„Musím si to projít,“ odpověděl vyhýbavě. „Na okraj si budu dělat poznámky, o čem z toho chci mluvit.“

To mi znělo celkem dobře. Alespoň se tedy měl pokusit. Ten seznam otázek mu zůstal ležet na nočním stolku u postele několik měsíců, aniž by do něj nakoukl, co jsem se tak dopídl. Občas jsem se mu o něm zmínil a on že prý na tom pracuje. Nevím, co dělal, ale nikdy neměl ten papír při ruce.

V roce 1994 jsem dostal zprávu od Annamalai svámího, že chce, abych vytiskl tu jeho knihu. Oslovil jsem Papadžího a zeptal se ho, na co bych se měl soustředit. Měl bych dodat, že tehdy jsem už neoficiálně zdědil další projekt – knihu *Óm Šánti*. V roce 1992 a začátkem roku 1993 zahajoval Papadží své denní *satsangy* krátkou řečí náhodně o něčem, co ho zrovna ten den inspirovalo. Ty *satsangy* se přepisovaly a bylo v plánu z nich udělat knihu. V jednu chvíli na tom měla pracovat Catherine Ingramová, ale když Papadžímu napsala, že to dělat nemůže a neumí, připojila tam větu: „Možná by místo mě mohl David“.

Papadží ten dopis přečetl všem nahlas a souhlasil: „Ano, David to svede.“ Seděl jsem tam tehdy někde daleko od něj v rohu místnosti, ale nikdy se na mě nepodíval a nikdy mě oficiálně nepožádal, abych s tou prací začal. Protože jsem tu práci moc nechtěl – i tak už jsem měl naloženo dost – nikdy jsem se ho na to sám nezeptal, až do našeho setkání roce 1994.

Vysvětlil jsem mu, jak se má moje situace: „Požádali mě, abych zajel do Tamilnádu a postaral se tam o řádné vytištění knihy Annamalai svámího. Nepřímo jste naznačil, že chcete, abych redakčně zpracovával tu knihu *Óm Šánti*, přičemž stále zůstávají nevyřízené otázky k vaší biografii. Co chcete, abych dělal a v jakém pořadí?“

„Kolik zbývá k dokončení *Óm Šánti*?“ zeptal se. „K dispozici je jedna verze,“ odpověděl jsem mu, „ale nikomu se nelíbí. Kdybych se do té práce pustil, musel bych ji nejspíše udělat úplně od nuly znovu. Zabrala by mi asi pár měsíců.“

„Dobře,“ řekl. „Už tento projekt nechceme. Není nutný. Vrať se do Tiruvannamalai, vytiskni svou novou knihu a až se vrátíš, začneme dělat na mé biografii.“

To jsem chtěl přesně slyšet. Měl jsem povolení odjet a vytisknout knihu Annamalai svámího; vyvlékl jsem se z práce, o kterou jsem nestál a dostal příslib, že začne pracovat na mém hlavním projektu, jakmile se vrátím z jihu.

To se ale nestalo. Pokud šlo o Papadžího, tak zřídka běžely věci podle plánu. Jakmile jsem se vydal na cestu do jižní Indie, poslal někoho koupit velký kancelářský notes. Vzal ten můj dotazník z ložnice, sfoukl z něj prach a začal do tohoto notesu psát všechny odpovědi. Lidé kolem něj mi potvrdili, že každý den nad ním trávil trpělivě několik hodin a prokousával se všemi těmi šestnácti stránkami otázek. Určitě to pro něj muselo být dost nepohodlné. Bylo léto, často mu tam vypadával proud, a navíc měl krční ortézu, protože trpěl spondylitidou (zánětem obratlů). Jen obtížně se díval dolů na stránku, na kterou psal.

Vydržel ale u toho, a když jsem se vrátil, měl napsaných téměř 150 stránek. Ve chvíli, kdy jsem vešel do jeho domu, pero odložil a už nic nepsal. Častokrát jsem o tom přemýšlel, ale stále nemohu přijít na nějaké rozumné vysvětlení. Proč musel čekat půl roku, než jsem byl z města, aby začal psát své paměti, a proč přestal v okamžiku, kdy jsem se vrátil? Požádal mě, abych byl jeho oficiálním životopiscem, ale přijde mi, že ty otázky nebyl schopen zodpovídat, když jsem byl někde poblíž. Asi bych měl dodat, že ho nikdo nepovažoval za plachého nebo nesmělého. Když něco chtěl udělat, tak to udělal, a když něco chtěl říct, tak mu žádná společenská konvence, žádná hra na zdvořilost nezabránila, aby přesně řekl, co říct chtěl. Ve všem, co dělal, byl jakýmsi buldozerem.

Tyto ručně psané příběhy byly přesně to, co jsem potřeboval, abych svou knihu začal psát. Bylo mezi nimi mnoho příhod, které jsem nikdy neslyšel, i pěkně podané verze historek, které jsem už znal. Udělal jsem si v tom pořádek. Opatřil jsem si počítač; zlanaril dobrovolníky, kteří byli ochotní si všechny ty staré magnetofonové pásky se *satsangy* poslechnout a dohledat všechny různé verze příběhů a historek, které vyprávěl; začal shromažďovat dopisy od lidí z celého světa, kterým za ta léta psal; napsal jsem každému, jehož adresa figurovala v jeho adresáři a začal jsem zpovídat každého, o kom jsem věděl, že s ním byl v nějakém spojení. Byla to dlouhá, nekonečná práce, ale nesmírně obohacující. Objevil jsem tak mnoho lidí z celého světa, kterým Papadží naprosto změnil život, někdy i po jednom jediném setkání s ním. Když jsem potřeboval doplňující informace, psal jsem si stranou seznam otázek a pak mi na ně písemně odpověděl. Přišlo mi, že takto mu to víc vyhovovalo, když otázka mířila k nějakému konkrétnímu momentu z jeho života. Když jsem se ho ale ptal na jeho učení, vzal tyto otázky na *satsang* a odpověděl na ně tam, aby z jeho odpovědí měli prospěch všichni najednou.

Papadží po většinu svého života zakazoval svým stoupencům o něm mluvit. Chtěl vysokou míru anonymity, aby si chránil soukromí. Když jsem začal psát jeho starším oddaným a žádat je o jejich příběhy, okamžitě odepsali Papadžímu a ptali se ho, co by měli dělat. V dopisech jsem jim psal, že to dělám s Papadžího souhlasem, ale oni celkem správně nějak cítili potřebu si to ověřit. Papadží je všechny vybídl, některým to dokonce nařídil, aby mi jejich příběhy převyprávěli. Někteří lidé mi dokonce sdělovali věci, o nichž se nezmiňovali ani své vlastní rodině.

Každou dopsanou kapitolu jsem dal Papadžímu ke kontrole. Nejprve si ji četl doma a pak si ji vzal ráno na *satsang* a přečetl ji tam všem. Později mi už ale jen říkával: „Hod' to do brašny na *satsang*. Přečtu to zítra.“ Musím říci, že mě ta prokázaná důvěra v těchto momentech až dojímala. Nemyslím si, že bych dobrovolně předčítal svou biografii před 200 lidmi, aniž bych si nejdřív zkontroloval, co v ní stojí. Ze začátku v tom textu dělal pár oprav, ale jakmile jsem se vpravil do toho, jak se mu líbí ty příběhy prezentovat, neudělal v nich už skoro ani čárku. Přestal je dokonce číst s perem v ruce. Na posledních stovkách stran už měnil jen pravopis jmen pár indických stoupenců, který jsem měl špatně, protože jsem ta jména nikdy neviděl napsaná. Poslední korektury dokončil asi měsíc před svou smrtí v roce 1997. Čas od času si přeji, abych býval pracoval usilovněji a stihl mu ještě tu první knihu ukázat, ale vyšla až v polovině roku 1998.

Když Papadží v září 1997 zemřel, dokončil jsem práci na *Nothing Ever Happened* a vrátil se do Tiruvannamalai, kde jsem víceméně od té doby.

Michelle: Na čem jste začal pracovat, když jste se vrátil? Na čem pracujete nyní?

David: Chvilí jsem nedělal nic. Od psaní jsem si dal pauzu. Nechtělo se mi do ničeho nového. Do poloviny roku 1998 zbývalo projít korektury *Nothing Ever Happened*, ale pak jsem měl od redaktorské práce asi na rok pauzu. Papadží mě kdysi žádal, abych mu upravil jeho lucknowské *satsangy* a vydal je knižně. Dokonce mi udal, v jakém formátu. To je dost práce a já jsem s ní teprve začal.

V roce 1999 jsem si náhle vzpomněl na jeden projekt vzpomínek, s kterým jsem v 80. letech začal. Dvě knihy o Annamalai svámím a čtyři o Papadžím mě na deset let od všeho ostatního odklonily, ale když mě jeden můj zdejší přítel požádal, abych se podíval na jednu z nevydaných kapitol, vytáhl jsem všechno ze šuplíku a znovu si ji asi po deseti letech poprvé přečetl. Uvědomil jsem si, že mám pořád dost dobrého materiálu, který by si zasloužil vydat, a tak jsem ho začal zpracovávat do knižní podoby. Tento konkrétní projekt – *The Power of the Presence* ve třech svazcích – začal asi před dvěma lety a skončil docela nedávno, když jsem konečně dostal poslední svazek z tisku.

Michelle: Nyní si knihy vydáváte sám. Co vás k tomu přimělo?

David: V polovině roku 2000 jsem oslovil nakladatelství Penguin v Dillí, zda by měli zájem vydat řadu *Power of the Presence*. Chtěl jsem zjistit, jestli by byli ochotní vydat indické vydání *Nothing Ever Happened*, protože to je pro většinu Indů příliš drahé. Teď existuje pouze americké vydání. Jeho cena 45 dolarů tady v Indii odpovídá asi tak 2100 rupií. Takovou cenu si zde moc lidí dovolit nemůže.

Když jsem se vydal do sídla Penguin India v Dillí za šéfredaktorkou pro duchovní literaturu, tak mi redaktorka, s níž jsem mluvil, tvrdila, že *Be As You Are* (Bud'te, čím skutečně jste) není kniha Penguinu a že v kanceláři o ní nemají žádný záznam, ani o mně. Nemohl jsem uvěřit, že to myslí vážně, ale bylo to tak. Indický Penguin tuto knihu neustále dotiskuje už asi deset let, ale údajně o ní nebyla nikde zmínka; ani v katalogu, ani v počítači. Nechtěl jsem tedy jednat se společností, která dokáže ztratit tituly i jména autorů tak dokonale, že je už v počítači nikdo nenajde. Neztratila jen anglické vydání. Nevěděla nic ani o dalších verzích, které vyšly v několika indických jazycích.

Vždy jsem měl s komerčními vydavateli špatné zkušenosti. Když vyšlo *Be As You Are* v polovině 80. let poprvé, původní vydavatel mě ani neinformoval, že už to vydali, a ani mi

neposlali autorský výtisk. Tu knihu jsem poprvé viděl až u jednoho přítele, který si ji koupil z druhé ruky v knihkupectví.

Nakonec jsem se rozhodl si vydat *The Power of the Presence* sám. Přejde mi celkem obohacující být vtažen do všeho – od původní myšlenky až po distribuci a marketing několik tisíc kilometrů daleko.

Michelle: Kromě nových knih Papadžího, máte rozdělané ještě něco dalšího?

David: Pracuji na novém představení Bhagavánova učení, které jak doufám vyjde koncem roku. Bude vycházet z Bhagavánových výroků, které Muruganar zapsal v tamilštině a toto tamilské dílo nazval *Padamalai*. Tak se také asi bude jmenovat, až vyjde. Rýsuje se mi i několik dalších možností, ale jsou tak vágní, že o nich nechci zatím mluvit. Myslím, že na jedno odpoledne už jsem toho namluvil dost. Měsíce už jsem takto dlouho nemluvil a cítím to už na hlase. Vraťte se sem zase za rok a zeptejte se mě „Co je nového?“ a třeba vám něco nového řeknu. Prozatím to asi stačí...

Tady rozhovor v roce 2002 skončil. Následující část byla napsána bez tazatelky v roce 2014

David: Kniha, o níž jsem se zmínil v posledním odstavci (*Padamalai*), nakonec vyšla v roce 2003. Byla převzata z tamilského díla stejného názvu, které čítá přes 3000 veršů. Původní tamilská báseň neměla vůbec žádnou strukturu a mnoho veršů si bylo velmi podobných, protože opakovaly stejnou myšlenku téměř stejným jazykem. Dílo se objevilo v posledním svazku devítisvazkové řady *Sri Ramana Jnana Bodham*. Obsahovalo všechny Muruganarovy rozptýlené verše, které se neobjevily v žádné jeho předchozí knize. Muruganar byl nesmírně plodný a spontánní básník, který za svůj život o Bhagavánovi a jeho učení složil více než 20 000 veršů. Když se poprvé v roce 1923 s Bhagavánem setkal, složil slib, že nebude skládat poezii o nikom jiném a tohoto rozhodnutí se po celý život držel.

Muruganar jmenoval správcem své literární pozůstalosti Sádhu Óma a všechny texty mu odkázal. Svě poslední dny (začátkem 70. let) Muruganar strávil v místnosti vedle ošetřovny Ramanášramu. Vedení ášramu chtělo všechny jeho rukopisy převzít, ale Muruganar věděl, že kromě Sádhu Óma není na světě člověka, který by v sobě snoubil jak znalost tamilské literatury, tak odhodlání tyto rukopisy zachovat. Dal tedy ášramu ultimátum s tím, že pokud mu nedovolí je předat Sádhu Ómovi, tak je raději všechny spálí, protože nedůvěřoval nikomu, že je správně jednou vydá.

Ašrám ustoupil a dovolil Sádhu Ómovi všechny rukopisy převzít. Ten strávil následujících dvanáct let jejich tříděním a vydáváním dosud nezveřejněných veršů.

Profesor K. Swaminathan, který pracoval pro ústřední vládu v Novém Dillí jako hlavní redaktor sebraných spisů Gandhího, Muruganarovu poezii velmi miloval. Přesvědčil vládu v Novém Dillí, aby poskytla grant duchovnímu centru pro studium Mahářišihovo filozofie New Delhi Ramana Kendra, a umožnil jim tak veškerou zbývající nepublikovanou Muruganarovu poezii vydat. Nakonec se podařilo vydat devět tamilských svazků *Sri Ramana Jnana Bodham*. Do prodeje šly za velmi dotovanou cenu 10 rupií za svazek. Sádhu Óm se vydání všech dílů nedožil, ale jeho dva pomocníci, kteří mu s projektem pomáhali, redakční práci dokončili

a završili ji vydáním posledního devátého dílu. Devátý svazek v tamilštině přibyl až koncem 90. let, tedy více než dvacet pět let po Muruganarově odchodu.

Asi tak kolem roku 2000, 2001 T. V. Venkatasubramanian, který mi pomáhal s překlady pro *The Power of Presence*, se mi zmínil, že poslední díl *Sri Ramana Jnana Bodham* obsahuje báseň *Padamalai* o 3000 verších. Ačkoli některé verše obsahují výroky Muruganara, které buď Bhagavána chválí, nebo mu vyjadřují vděčnost, většinu tvoří Bhagavánovy výroky, Bhagavánovo učení, jak je sám pronesl. To pro mě bylo jako narazit na zakopaný poklad. Už dávno jsem měl za to, že všechno učení, které by se dalo připsat Bhagavánovi, vyšlo a bylo přeloženo a že již nic nezůstalo nepublikované. Potěšilo mě, když Venkatasubramanian přišel s návrhem, že spolu budeme překládat tento nový materiál.

Nejprve jsme se rozhodli vyjmout všechny extra verše, které pouze vyjadřovaly jinými slovy myšlenky, které se objevily v předešlých verzích téhož díla. Vynechali jsme i pár takových, kde byla tamilština natolik dvojznačná nebo nejasná, že jsme nedokázali důvěryhodně určit, co se tam vlastně říká. Muruganarova tamilština je náročná a složitá, a dokonce i Sádhu Óm se ho občas musel zeptat, když byl ještě naživu, co některé ty verše znamenají. Jednou přinesl Muruganarovi verš, aby mu sdělil jeho nejzazší význam. Muruganar ho chvilinku četl a následně i on musel připustit, že mu nedává žádný smysl.

Prý to komentoval slovy: „Jednoho dne nám Bhagaván smysl toho verše určitě odhalí.“

Může to znít divně, ale je třeba si uvědomit, že k Muruganarovi verše přicházely spontánně. Jako by mu občas padaly do hlavy hotové, aniž by je vědomě vymýšlel. Když měl zrovna v ruce pero, tak je naškrábal na kousek papíru a pak je zapomněl. Později je křídou zapisoval na takovou hliněnou tabulku. Když neměl zrovna kolem sebe nikoho, kdo by verš přepsal na papír, často celou tabulku jen tak rukávem smazal, aby na ní mohl zapsat nějaký nový verš, který mu naskočil. Pak byl předchozí verš navždy ztracen. O smyslu toho, co psal, příliš nepřemýšlel, a tak nepřekvapí, že mu o pár let později jejich neproniknutelnost nešla do hlavy, když se ho jeho stoupenci ptali, co ty verše znamenají.

Když jsme vyjmuly všechn duplicitní materiál a vyřadili verše, u nichž jsme si nebyli jistí, že by se dali s jistotou správně přeložit, zbylo nám asi 1800 veršů. Rozhodli jsme se je vydat v tematických skupinách, tedy s oddělenými kapitolami věnovanými různým tématům. Rozhodli jsme se přidat i mnoho doplňkových citací z jiných knih Bhagavánova učení, protože stejné myšlenky se opakovaně objevují napříč touto literaturou. Někdy třeba odstavec v *Talks with Sri Ramana Maharshi* (Rozhovory s Ramanou Mahářišim) rozváděl a vysvětloval dvojřádkový verš, který Muruganar zapsal v *Padamalai*.

Když jsme na tomto projektu pracovali asi tak měsíc, Venkatasubramanian navrhl na pomoc přizvat Roberta Butlera. Robert už v Tiruvannamalai nežil. Vrátil se v polovině 80. let do Británie postarat se o své postonávající rodiče. Oženil se tam a vyženil i početnou rodinu, která na něj byla odkázaná: manželku s jejími třemi dětmi z předchozího manželství a postarší rodiče, kteří zjistili, že důchod, který si představovali, že dostanou, vlastně neexistuje.

Robert odložil své plány vrátit se do Indie na neurčito a dlouhá léta se staral o svou širší rodinu.

Do Ramanášramu přijel začátkem 80. let a pomáhal mi s chodem knihovny. Brzy jsem zjistil, že má přirozený talent na jazyky. Už asi po dvou týdnech, co mi oznámil, že se naučí tamilsky, jsem si všiml, jak si v jedné místní čajovně čte tamilské noviny. Uběhlo jen pár dalších

týdnů a nořil se do spletitostí literární tamilštiny. Asi po šesti měsících studia jazyka se začal nesměle pouštět do překládání tamilských básní.

V roce 1983 se vrátil do Británie a pokračoval ve studiu tamilštiny tam. Asi o rok později, zatímco pracoval jako noční hlídač v jedné továrně, zvládl mezi hlídkováním a občůzkami továrny přeložit i jednu středověkou biografii Manikkavačagara. V 90. letech, když se živil jako počítačový expert ve vládních službách své místní obce, bangalorské centrum Ramana Maharshi Centre for Learning mu nabídlo překlad jedné sbírky Muruganarovy devocionální poezie. Ačkoli s některými verši zápasil a hledal pomoc u různých odborníků v Indii, dokázal vytvořit publikovatelný překlad. Když se dalšími roky jeho znalosti a překladatelská úroveň ohromně zvedly a do hloubky si osvojil Muruganarův styl, text zrevidoval a rozšířil, a sám ho znovu vydal.

Když Venkatasubramanian navrhl, abych Roberta přizval na pomoc, nezavítal do Indie už mnoho let. Uvědomil jsem si, že už jsem mu dlouho nenapsal. Našel jsem si jeho telefonní číslo a zavolał mu z veřejné telefonní budky naproti bráně Ramanášramu. To bylo v Indii ještě před nástupem mobilů. Když zjistil, kde jsem, poprosil mě, abych mu otevřel dveře té budky, aby na chvíli zase slyšel vřeštivé zvuky Indie, o které není kolem bran ášramu nouze. Evidentně mu Indie chyběla, zvláště Tamilnád. Nemusel jsem ho dlouze přesvědčovat, aby nám na projekt kývl. Potěšila ho náročná výzva zlepšit si už tak hluboké znalosti literární tamilštiny.

Robert měl vždycky na jazyky talent. Znal několik těch evropských a francouzštinu nakonec studoval čtyři roky na Oxfordu v Anglii a na Sorbonně v Paříži. Jednou mi prozradil, že na univerzitě získal cenu v soutěži o nejlepší esej ročníku ve středověké provensálštině, i když si nedovedu moc představit, že v ní měl mnoho konkurentů. Na konci svého posledního ročníku, už si nevybavuje proč, ale nějak se ocitl v Blackwell's, knihkupectví Oxfordské univerzity, kde si kupoval sanskrtský slovník, sanskrtskou gramatiku a sanskrť pro samouky. Nikdy přitom v Indii nebyl, ani nepocíťoval nějaké vábení se do ní vydat, ale cosi ho prý k těmto knihám přivedlo, koupil si je, odnesl domů a začal je studovat.

Sedl si ke stolu, otevřel knihy a zkusil si projít prvních pár lekcí. Z nějakého důvodu, už neví proč, se na ně nemohl zkoncentrovat. Pokaždé, když se k nim posadil, cítil se nějak nepohodlně a strávil více času ošíváním se než skutečným čtením. To byl první jazyk, na který se nedokázal soustředit a rychle se ho naučit. Po několika dnech rozpačitých pokusů osvojit si základy jazyka ho vzdal s tím, že asi nepatří mezi ty, které se má v tomto životě naučit. O pár týdnů později, když seděl se zkříženýma nohama na podlaze, se tomu rozhodl dát ještě jednu šanci. Tentokrát mu učení šlo bez námahy a sanskrť si osvojil stejně snadno jako všechny ostatní jazyky. Vtipkoval, že mu sanskrtské *samskárý* (návyky a tendence z minulých životů) dřímaly v kolenech a že jakmile zaujal správnou pozici, už jednou naučený jazyk mu bez námahy naskočil zpátky. Určitě byl jakýmsi indickým *panditem* v exilu. V osmdesátých letech jsem mu posílal poštou z Indie *dhótí* (jakási sukně pro muže, obdoba ženského sári). Nenáviděl nošení kalhot, ale musel se s nimi popasovat, když chodil přes den do zaměstnání.

Večer si ale *dhótí* na sebe vzal, sedl si do krejčovského sedu na podlahu a studoval tamilskou poezii.

Časem si zamiloval sangamovou poezii ze starobylé epochy tamilské literatury pocházející z období asi před 2000 lety. Pronikl do tajů a spletitostí jejího stylu, symboliky a gramatiky, a s přehledem nakonec vydal překlad Kuruntogai, jedné z významných sbírek milostné poezie tohoto opomíjeného období tamilských dějin.

Náš překladatelský tým vedl T. V. Venkatasubramanian, tamilský bráhman s doktorátem z metalurgie v Čennai a navazující sedmiletou vědeckou prací na Londýnské univerzitě. I když svou vědeckou práci miloval a kdyby zůstal v akademické obci, nejspíše by dosáhl vrcholu své profese, jeho hlavní vášní byl Bhagaván, zejména tamilské texty. Už jako třináctník se odebral do ústraní, koupil pozemek u silnice *pradakšiny* a postavil si tam dům. Každé ráno chodil na *pradakšinu* kolem Arunáčaly a většinu dne věnoval studiu literární tamilštiny a duchovní klasiky, která byla v tomto jazyce složena.

Neuložil jsem sem žádné Venkatasubramanianovy fotografie, protože žije samotářským životem a nijak netouží být veřejně známým. Až na hrstku lidí v Ramanášramu, kteří s ním spolupracovali na literárních projektech, celkem pochybuji o tom, že by ho lidé na ulici poznali. Myslím, že má rád anonymitu a střeží si soukromí. Nebudu mu ho narušovat a zveřejňovat jakékoli jeho fotografie.

Gramatika literární básnické tamilštiny se od té běžné hovorové liší. Liší se až tak, že vzdělaní Tamilové si neumějí přečíst své vlastní klasické literární texty, pokud neabsolvovali poměrně rozsáhlou průpravu o pravidlech a konvencích tamilské prozodie (nauka o zvukové stránce verše). Venkatasubramanian šel na tuto práci svým vědeckým intelektem. Během pár let, téměř bez jakékoli pomoci jakéhokoli učitele, byla jeho znalost literární tamilštiny bezkonkurenční. Měl téměř fotografickou paměť, díky níž si pamatoval téměř všechno, co kdy četl nebo studoval. Myslel si, že byl produktem indického vzdělávacího systému, který studenty obecně učí mechanicky se šprtát, ale mám dojem, že za to mohlo ještě cosi jiného. Myslím, že byl přirozeně požehnan schopností téměř dokonale si vybavit každý text, který kdy četl.

Venkatasubramanian měl hluboký zájem o *téváramy*, tamilské devocionální hymny, složené před tisíci lety třemi tamilskými světci. Nicméně když se přestěhoval do Tiruvannamalai, obrátil svou energii k dílům Muruganara, básníka oddaného Bhagavánovi, autora více než 20 000 veršů opěvujících Bhagavána nebo zachycujících jeho učení. Venkatasubramanian mi pomohl s několika kapitolami, které jsem včlenil do *The Power of the Presence*.

Když byla tato práce hotová, navrhl mi, abychom se soustředili na práce Muruganara. Souhlasil jsem, a tak začala naše plodná spolupráce trvající doposud přes třináct let.

Robertův styl překladu byl úžasně poetický, zatímco Venkatasubramanian inklinoval k doslovnosti a prozaičnosti. Jeho myšlení, možná výsledkem vědecké průpravy, netolerovalo chyby a odchylky. Smysl chtěl mít přesný a dokonalý, i když formulace tím nakonec místy kulhala.

Naše překladatelská práce započala ve Venkatasubramanianově domě u silnice *pradakšiny*. Přestože měl titul PhD. z přírodních věd, počítače ho nijak nezajímaly. Seděli jsme se zkříženýma nohama na zemi, v ruce papír a tužku, a pomalu se prokousávali verši (často slabiku po slabice), které jsme si na ten den vybrali. Když byl překlad celkem snadný, udělal obvykle koncept, na němž jsme pak třeba hodinu spolu pracovali. Jakmile byl spokojený s tím, že zachytil všechny významové nuance, i jak by na sebe měly navazovat jednotlivé věty, šel jsem domů a hodinu nebo dvě se snažil vytvořit elegantnější verzi, která by se nezpronevěřila věrnosti překladu. Obvykle jsem mu jí druhý den ukázal. Neustále se rozhodoval, zda je zapotřebí dalšího cizelování, aby ten překlad přesněji odrážel tamilský originál. Jakmile jsme dospěli k verzi, která uspokojila jak jeho sklon k doslovnosti, tak mou silnou touhu po elegantnosti a čtivosti, poslal jsem naši verzi Robertovi, často hojně opoznámkovanou vysvětlivkami, jak jsme se ke konečné verzi dobrali. Většinou jsme ho prosili o radu u vět, které

se nám ani při nejlepším úsilí nedařilo obléct do elegantní angličtiny. Robert často naši verzi přepsal jinak, a třebaže jeho verze byly vždy lepší, v plynulejší angličtině, Venkatasubramanian si často postavil hlavu a prohlásil, že se od původní tamilské gramatiky odchylují až příliš. Několikrát jsme si tedy mezi sebou verze poslali, dokud jsme nebyli všichni tři s tou výslednou spokojeni.

Ačkoli jsme společně pracovali na celkem čtyřech knihách, tedy vedle několika dalších menších projektů, jakousi zvláštností našeho pracovního vztahu zůstává, že jsme nikdy společně neseděli a nepracovali na nějakém textu ve stejné místnosti. Robert svou práci posílal e-mailem z Anglie, já pracoval s Venkatasubramanianem v Tiruvannamalai a dělal jim něco jako styčného důstojníka.

Kreativní a stimulující zápas mezi Venkatasubramanianovou doslovností a Robertovou stylistickou elegancí byl během na dlouhou trať, který často končil tím, že jsem zkoncipoval kompromisní verzi, která uspokojila všechny tři.

Kolem roku 2001 se Venkatasubramanian rozhodl přeložit *Šrí Ramana Daršanam*, tamilské dílo, které v 50. letech napsal Sádhu Nátanananda, Bhagavánův učený stoupenec, který se s Bhagavánem poprvé setkal v roce 1917 ve Skandášramu.

Nátanananda dále ještě sestavil *Upadéša Mandžari* (Duchovní pokyny), řady otázek a odpovědí, které zaujaly Bhagavána natolik, že byly včleněny to tamilského vydání Sebraných spisů. V následujících letech pak Nátanananda redigoval *Vičára Sangraham* (Sebezkoumání), její verzi ve formě otázka-odpověď, a sám napsal její esejistickou verzi. I tento text se objevil ve všech vydáních doposud vydaných Sebraných spisů, přičemž první verzi *Vičára Sangraham* Nátanananda napsal už začátkem 30. let. V roce 1939 ho Bhagaván požádal, aby redigoval *Guru Váčaka Kovai*, sbírku Bhagavánových výroků v ústním podání, jak je zaznamenal Muruganar. K tomu se ještě vrátím, protože jde o jeden z textů, který jsme spolu s Robertem a Venkatasubramanianem přeložili.

Styl Nátananandy byl hutný, literární a místy zbytečně rozvláčný. Dokázal stavět věty přes několik stránek, a přitom třeba otevírala podružná témata, která až tak nesouvisela s tím, co se jí snažil hlavně sdělit. Miloval poznámky pod čarou, a to natolik, že občas připojoval poznámky pod čarou i k poznámkám pod čarou. Jeho styl psaní je tak zdobný, literární a zhusta filozofický, že průměrný Tamilec téměř nemá šanci rozumět, co se snaží říct. Ukázal jsem jeden takový koncept našeho překladu Sundaramovi, prezidentovi Ramanášramu, protože *ašrám* přislíbil knihu vydat. Vrátil mi ji druhý den a rozplýval se nad ní chválou.

„Věděl jsem, že to bude dobrá kniha!“ jásal. „Ale nedošlo mi, jak moc dobrá.“

„Nečetl jste originál?“ Zeptal jsem se trochu nevinně.

„Jistě, že ne,“ odpověděl mi pobaveně. „Nikdo Nátananandu v původní tamilštině nechte. Vůbec mu totiž nerozumíme.“

A to mi říkal rodilý Tamilec, který znal Nátananandu osobně a který si v ramanovské literatuře liboval.

S tou neproniknutelností textu originálu jsme tedy při překladu museli něco udělat. Chtěli jsme, aby anglická verze ukázala hutnost originálu s jeho nekonečnými vloženými větami, ale nechťeli jsme, aby byla stejně nepřístupná jako tamilský originál. Většinu nekonečných vložených vět jsme rozdělili na menší kousky, ale snažili jsme se, aby si některé Bhagavánovy výroky udržely autoritativní ráz. Tímto způsobem například v Nátananandově

podání Bhagaván vysvětluje, že fyzicky se dotknout nohou gurua prý znamená dotknout se v nitru pravého Já (átmanu):

Pouze svrchované Já, které vždy září jako skutečnost ve vašem srdci, je Satguru. Čiré vědomí, které září jako vnitřní světlo neosobního „já“, je jeho milostivými nohama. Pouze kontakt s nimi (vnitřními svatými nohama) vám může přinést pravou spásu. Spojením oka odraženého vědomí (čitabhása), které je vaším vědomím individuality (džíva bódha), s těmito svatými nohama, které jsou skutečným vědomím, je jednotou nohou a hlavy, což je skutečným významem slova „asi“. Jelikož těchto vnitřních svatých nohou se lze dotýkat přirozeně a neustále, je třeba se s myslí obrácenou dovnitř držet vnitřního vědomí, které je vaší skutečnou podstatou. Pouze toto je ta správná cesta k odstranění pout nesvobody a dosažení svrchované pravdy.

Vzpomínám si, že toto celé bylo v originále snad v jedné větě. Slovem „asi“, které se objevuje v citaci, se mívá v *mahavakya „tat tvam asi“* (ty jsi To). Asi znamená „jsi“. Bhagavánova metafora naznačuje, že vnitřní stav bytí se vám odhalí, jakmile individualita splyne se „svatými nohama“ čirého vědomí.

Všechno nebylo tak hutné, náročné na pochopení, jako toto. Vedle seriózní analýzy mnoha aspektů Bhagavánova učení lze najít i mnoho legračních anekdot.

Nátananandův přístup k Bhagavánově učení se mi líbil pro jeho zakotvenost v *advaitické* skutečnosti Bhagavánova vlastního prožitku *átmanu*. Všechno učení, všechny citace a všechny anekdoty vedly neúprosně zpět k beztvarému Já (*átmanu*), které lze nalézt pouze kontaktováním svrchovaného Já uvnitř sebe sama.

Jedna moje německá přítelkyně, která si ten rukopis přečetla ještě před vydáním, ho komentovala lakonicky: „Líbí se mi způsob, jakým ten muž píše. Příliš se s tím máslem po chlebu nemaže.“

To je tedy Nátanananda ve zkratce: strohý, vědec-filozof, který vždy má čtenáře k tomu, aby se drželi jádra věci a nechytali se podružností z Bhagavánova života.

Nemějte ale za to, že byl pouze jakýmsi sucharem, šedivým akademikem, jehož poznání bylo pouze intelektuální. Zažil pravdu Bhagavánova učení a šířil ji z přímé zkušenosti, nikoli ze znalostí vyčtených z knih. Na konec *Šrí Ramana Daršanam* jsme připojili dvě dlouhé Nátananandovy básně, které v tamilském originále nenaleznete. I když převážně Bhagavánovo učení shrnují, vysvítají z nich občas záblesky prožitku, kterého Nátanananda svou praxí a Bhagavánovou milostí dosáhl. Tady je pár úryvků:

Podrobení života patronátu Šrí Ramany mě zbavilo břemen. Odpovědnost za můj život se stala jeho odpovědností a já došel spasení.

Když jsem si uvědomil, že žádné konání není „mým“ konáním a že všechno konání je konáním Pána, byl jsem osvobozen od ega.

Pouhá myšlenka na Šivu Ramanu mi rozjasnila mysl a zcela rozptýlila strach z narození a smrti.

Osobní „já“ bylo zbaveno tyranizujících připoutaností a zemřelo. To, co nyní ožívuje tělo, je bytí-vědomí, to, co přebývá jako můj Pán.

Jaké pak ušlechtilé skutky jsem v minulosti vykonal já – ubohý pes, že mi dovolily vstoupit do kontaktu s ním, který nemá sobě rovného, a dosáhnout tak spásy?

Když jsem v 70. letech žil poprvé v Tiruvannamalai, byl Sádhu Nátanananda mým sousedem. Míjeli jsme se občas na ulici, když jsme šli domů, ale nikdy jsme se ani nepozdravili. Viswanatha svámí, Bhagavánův starší oddaný, mi jednou prozradil, že neměl rád, když si ho lidé na ulici všímají nebo ho zdraví. Viswanatha svámí napsal v 50. letech úvod k prvnímu tamilskému vydání *Šrí Ramana Daršanam*, ale všiml jsem si, že i on se díval do země, když Nátananandu míjel. Nátanananda byl prostý, skromný muž, který si šel rád po svém, aniž by ho někdo na veřejnosti obtěžoval, když se vydal ven z domu.

Viswanatha svámí ve svém úvodu o Sádhu Nátananandovi výmluvně napsal: Sádhu Nátanananda následoval s tak jemným porozuměním stezku Bhagavánova učení, až mu nakonec skutečně vydala ovoce. Nám všem tak svou knihou nabízí *daršan* pravé přirozenosti a podoby Šrí Ramany Mahárišiho, jak ho sám zažil a byl jím vykoupen.

Když jsme s Venkatasubramanianem dokončili práci na knize, předal jsem soubor prezidentovi Šrí Ramanášramu a na všechno zapomněl. Byl připraven k tisku a čekal jsem, že za pár týdnů dostanu jeho výtisk. Bohužel se vyskytlo jedno nepředvídané drama. Pár měsíců po odevzdání toho souboru jsem náhodně zavítal do kanceláře ášramu.

Na stole jsem zahlédl výtisk našeho překladu, který vytiskli, a teď koloval. Několik lidí se rozhodlo, že je zapotřebí ho zredigovat a všichni do něj načmárali od začátku do konce změny. Z tisku jsem si všiml, že mnoho částí našeho textu bylo změněno a že tyto změny už byly zapracovány do nejnovějšího výtisku, který jsem teď měl před očima. Ti anonymní editoři ale bohužel nebyli konzistentní. Někdo například na několika místech změnil „*jiva*“ na „*jeeva*“, ale výskyty tohoto slova ve zbytku knihy ignoroval. Někdo jiný se rozhodl, že některé poznámky pod čarou jsou zbytečné a seškrtal je. Bohužel je nepřechíslovali, takže šli pak za sebou třeba 1, 2, 4, 5, 7, 9 atd. Přišlo mi, že každá stránka utrpěla jakýmisi libovolnými přepisy nebo přípisy, často s překlepy nebo špatnou gramatikou. Jako by text úplně zbytečně zvandalizovali nekvalifikovaní redaktoři a vše nasvědčovalo tomu, že se tyto nekonzistentní změny objeví v tištěné verzi.

Vydal jsem se za Venkatasubramanianem, pověděl mu o tom a optal se ho, zda by byl ochoten se mnou zajít k prezidentovi *ášramu* a poukázat na to, co se s naší „konečnou“ verzí stalo. Překvapil mě odpovědí, že cosi obětované Bohu nelze vzít zpět a že jakmile byl jakýsi dar tohoto druhu předán, je nepřijatelné se vrátit a stěžovat si na to, jak byl použit. Nestačil jsem se divit. Byl takový perfekcionista a s potěšením trávil týdny vychytáváním každé možné chyby v textu, jen aby ji pak nevytiskli s chybami. V tomto případě mu však kulturní normy diktovaly kousnout do kyselého jablka a nechat se svým jménem na titulní stránce vytisknout verzi hemžící se chybami.

Já sám jsem se takovou kulturní konvencí vázán necítil. Vzpomněl jsem si, že i Bhagaván si stěžoval na chyby v *ášramových* knihách. Sám jim dělal korektury a stěžoval si, když se v nich objevovaly faktické nebo tiskové chyby. Šel jsem za Sundaramem, prezidentem *ášramu*, zda se mi ho podaří přesvědčit, aby od verze, která mu obíhala v kanceláři, upustil. Vzal jsem si na tu schůzku pár stránek se závažnějšími chybami, které se vkradly do textu.

Když jsem šel do ášramu, viděl jsem, jak mi jde naproti po druhé straně silnice Nanna Garu. To byl Bhagavánův stoupenec s mnoha oddanými v severní Andhrapraděši. Jeho stoupenci k němu přistupovali jako k velké, realizované bytosti. Měl jsem pro něj slabost,

protože trval na tom, aby všichni jeho stoupenci prováděli sebezkoumání. Většina jeho oddaných byly vesnické ženy z jeho distriktu, ale nedělal jejich oddanosti žádné ústupky. Všichni měli nakázáno pravidelně provádět sebezkoumání.

Vždy když Nanna Garu zavítal do Ramanášramu, následovala ho asi tak stovka lidí. Mám pocit, že jsem ho nikdy neviděl na ulici samotného. Několikrát jsme se setkali a bavili se o Bhagavánovi a jeho učení, ale nepopsal bych ho jako někoho, k němuž jsem měl nějak hodně blízko. Jakmile mě však spatřil, rozběhl se ke mně, nadšeně mě objal a křičel: „David Godman! David Godman! To je skvělé, že vás tu vidím!“

Nikdy se takto nechoval a nikdy jsem ho neviděl na veřejnosti v Tiruvannamalai samotného, bez jeho doprovodu. Celé to setkání bylo velmi zvláštní.

Pokračoval jsem do Ramanášramu, kde jsem vzal svůj problém nejprve k Bhagavánovi. Položil jsem si rukopis před sebe na podlahu ve staré meditační hale, poklonil se mu tváří k zemi, posadil se, zavřel oči a v duchu mu vyprávěl různé události, které mě sem dovedly. Když jsem otevřel oči, byl přede mnou nějaký talíř s čokoládovými sušenkami. Rozhlédl jsem se kolem, ale nikdo jiný tam nebyl. To se mi nikdy nestalo; byla to druhá podivná věc, která se mi během několika minut stala.

Šel jsem za Sundaramem do kanceláře ášramu, vysvětlil mu, co je s tiskem špatně a ukázal mu i pár příkladů, jak ho zbytečně zmrzačili. Pochopil mě a zeptal se mě, jak dlouho by trvalo všechny ty chyby opravit.

Pokrčil jsem rameny, že nevím. „Možná týden, protože ta tištěná verze už obsahovala změny, které v originálu nebyly. Musel bych ten překlad slovo za slovem porovnat s originálem, abych zjistil, co bylo změněno.“

Spadla mu čelist. „Potřebuji výtisk té knihy asi tak do týdne. Letím do Ameriky a chci ty knihy rozdat stoupencům, s nimiž se tam potkám.“ Nabízelo se jednoduché řešení. Říkám mu: „Ten soubor, který jsem vám dal před pár měsíci, byl bez chyb. Byl připraven k vydání.“

Jeho tvář se rozzářila. „Opravdu? Ten můžeme použít okamžitě?“

„Je to wordovský soubor,“ ubezpečil jsem ho. „Budete muset ty stránky uspořádat v nějakém jiném programu, ale pokud to dokážete dost rychle, můžete tu knihu mít včas.“

Vstal ze židle a pokynul mi: „Pojďte se mnou,“ a šel k místnosti, kde se v *ášramu* připravovaly všechny knihy.

Vešel dovnitř a hlasitě na všechny přítomné zakřičel: „Ať děláte cokoli, přestaňte s tím teď. Pan Godman má jeden soubor, ze kterého chci vidět co nejdříve knihu. Chci tedy, abyste...“

Na pár sekund se odmlčel a přemýšlel o vhodném termínu.

„Včera bylo pozdě!“ Ani nečekal na něčí odpověď a vypochoval z místnosti.

Lidé v místnosti na mě zírali a asi se jim honilo hlavou, jak se mi povedlo prezidenta takto rozhnit. V takovém rozpoložení ho nejspíš ještě neviděli. Posadil jsem se se Šivou, hlavním *ašramovým* grafikem a návrhářem obálek knih, a začal s prací. Ta kniha není tak dlouhá, ale i tak mě překvapilo, že jsme zvládli stránkové rozvržení celého souboru s přípravou k tisku asi za šest hodin. To už bylo kolem desáté večerní. Šiva zůstal, navrhl přebal knihy a domů se dostal někdy o půlnoci. Ráno jsem se vrátil, abych to zkontroloval a napsal propagační text na zadní přebal knihy. Ještě ani pořádně nevyšlo slunce a byl jsem už s to

předat prezidentovi ášramu kompletní soubor. Za tři dny do ášramu dorazily první výtisky, tedy týdny před prezidentovou cestou do Ameriky.

To byl až zázračně rychlý výsledek. Obvykle jsem trávil perfekcionalizací rozvržení stránek svých knih týdny, a navíc jsem se nikdy nesetkal s tiskárnou, která by knihu vytiskla do dvou, třech týdnů. Bylo to ještě v éře před „tiskem na požádání“. Vydání knihy stále ještě vyžadovalo několik pracovně náročných operací.

Často jsem se tomuto úžasně rychlému projektu podívoval. Bylo mi setkání s Nanna Garu na silnici a jeho medvědí objetí jakýmsi požehnáním? V prvních dvou desetiletích 20. století Sešadrivámí svými náladami naznačoval, zda lidé, kteří přicházejí s nějakou žádostí za Bhagavánem, uspějí, nebo ne. Nedokázal vycítit jen otázku; jeho pozitivní nebo negativní reakce také naznačila, zda dotyčný návštěvník od Bhagavána dostane, co si přeje.

Udělal Nanna Garu něco podobného? A co talíř se sušenkami, který se přede mnou záhadně objevil? A proč byl prezident najednou tak netypicky celý hrr, aby mé žádosti vyhověl? Byly to snad všechno znamení od Bhagavána, že chtěl, aby kniha vyšla rychle a bez chyb? Nebo to všechno byla jen podivná souhra náhod se šťastným výsledkem? Nemám nejmenší představu.

Kromě Muruganarova díla, mé hlavní činnosti první dekády tohoto století, se mi také podařilo zredigovat a vydat knihu Papadžího rozhovorů s názvem *The Fire of Freedom*. Původ tohoto projektu sahá k zajímavému setkání s Papadžím přibližně kolem roku 1995. Dodržoval tradici, že se u něj doma odpoledne podával čaj. Měl jsem na něj jakési stálé pozvání, protože jsem u něj i jedl. Dříve to často bývala i jakási intimní příležitost v malém okruhu přátel s Papadžím posedět u jídelního stolu. Tenkrát už ale šlo o nějakých dvacet lidí a všichni jsme obvykle seděli na podlaze, jen Papadží na židli (nebo někdy s jedním nebo dvěma pozvanými hosty) u stolu. Vešel jsem k němu do domu a zamířil do rohu, kde jsem rád sedával. Papadží na mě houkl, abych si sedl na druhý konec stolu čelem k němu. Nikoho jiného nežádal, aby si sedl ke stolu, z čehož jsem cítil, že se děje něco neobvyklého.

Po nějaké době vešel dovnitř Prašanti s několika knihami *The Truth Is*, knihou dialogů s Papadžím, kterou sestavil a vydal na své cestě po Americe. Prašanti po mnoho let všechny Papadžího *satsangy* nahrával. Vybral momenty, které se mu líbily, upravil je a vydal knižně. Nemyslím si, že by formát s Papadžím nějak konzultoval, protože Papadží si ihned na něj začal stěžovat, jak to upravil. Jádrem stížnosti bylo, že jeho odpovědi obecně odrážely stav mysli lidí, ke kterým mluvil. Mohl třeba někomu odpovědět určitým způsobem, ale za jiných okolností někomu jinému odpovědět jinak nebo i opačně, pokud by se zeptal na podobnou otázku. Vyčítal mu, že je matoucí dávat odpovědi na nějaké konkrétní téma, aniž by uvedl kontext.

Vytáhl si list papíru, všechny své výtky na něj sepsal a dodal, že by si přál, abych tu knihu zredigoval znova a držel se jeho pokynů. Bylo to pro mě trochu trapné. Když jsem totiž seděl u stolu, vešel k nám dovnitř Prašanti. Patrně to viděl tak, že jsem tu stížnost nadhodil já, a tím, že mě Papadží žádal, abych ji celou přepracoval, mi v ní dal za pravdu. Když Papadží odešel, vysvětlil jsem Prašantimu, že celá ta scéna u stolu se mnou neměla nic společného, že jsem vůbec netušil, co se bude dít. Tu práci jsem ale dostal, dokonce s písemným pověřením.

Brzy jsem ale seznal, že Papadžímu nepůjde vyhovět, protože Prašanti už neměl poznámky a odkazy, z nichž by se dalo vystopovat, odkud ten materiál včleněný do knihy původně pochází. Bez této informace nebylo možné vrátit se k původním dialogům a prezentovat je tak, jak Papadží chtěl.

Zašel jsem zpátky k Papadžimu a vysvětlil mu, že tento klíčový materiál chybí a že bez něj nejsem schopen jeho požadavku dostát.

Na chvíli se zamyslel a pak mi navrhl, abych začal znovu a vyšel z celých dialogů.

„Udělej to chronologicky, jak to šlo den po dni za sebou. Často se na *satsangu* bavíme o podobných tématech několik dní. Nebo se na něj vracejí den co den tíž lidé a ukaž, jak se jejich pochopení díky tomu, co předtím slyšeli, změnilo. Pokud smícháš různé fragmenty z různých dnů, nic takového z toho textu nevyjde pro čtenáře najevo. Když tam nějak odpovídám, odpovídám konkrétnímu člověku v konkrétní okamžik. Aby taková odpověď dávala smysl, potřebuje kontext a kontextem často je to, co tomu rozhovoru dříve ten den nebo předchozí den předcházelo. Často ani já netuším, proč na *satsangu* něco té které osobě říkám, ale pokud zahrneš celé dialogy, čtenář si udělá lepší obrázek o tom, že dané učení je určeno konkrétním lidem a z konkrétního důvodu.

Nemusíš zahrnout všechny dialogy z určitého dne nebo týdne. Stačí vybrat ty nejlepší a uvést je tam celé, nikoli jen fragmenty. To bude užitečnější než izolované fragmenty učení.“

Když jsem ho tak poslouchal, vzpomněl jsem si, že mi kdysi řekl, že jednou z jeho oblíbených Ramanových knih je *Day by Day with Bhagavan* (Den za dnem s Bhagavánem), kniha, která chronologicky zaznamenává události a učení ve staré hale. Nabyl jsem dojmu, že chce něco podobného.

Pokud sloužíte nějakému učiteli a vydáváte jeho učení, měli byste využít jeho vkladu a zajistit, že výsledek bude precizní a ve formě, kterou on nebo ona schvaluje. V polovině třicátých let byl Ramana Mahářiši vtažen do jednoho soudního řízení ohledně vlastnictví Skandášramu. Musel před právníky v hale v Ramanášramu učinit jakési místopřísežně prohlášení. V jistém okamžiku tam jeden z právníků, co se za klienta domáhal vlastnictví Skandášramu, předložil výtisk *Self-Realization*, první biografie Bhagavána, a zeptal se ho, zda si ji před její publikací přečetl. Bhagaván odpověděl, že ne. Poté byl dotázán, zda je akurátní, na což odpověděl, že v ní jsou nějaké chyby.

Když jsem ji poprvé četl, pokládal jsem ji za mimořádnou. Narasimhasvámí Bhagavána mnohokrát zpovídal a hodně věcí si zjistil, ověřil a prozkoumal, aby Bhagavánova raná léta přesně vylíčil. Nikdy se ale s největší pravděpodobností neobtěžoval s tím, aby tu práci Bhagavánovi ukázal, než ji poslal do tisku. Bhagaván nikdy neřekl, o jaké „chyby“ jde, a teď už je příliš pozdě je zjišťovat. Bhagaván jakékoli texty obecně opravoval rád, když mu je někdo ukázal. Pokud by Narasimhasvámí Bhagavána do procesu redakce zapojil, možná bychom dnes měli mnohem přesnější a spolehlivější verzi jeho života.

Může vám to připadat nabíledni, ale vždy jsem měl za to, že když někdo píše o nějakém učiteli a ten učitel ještě žije, měl by s ním text konzultovat a nechat si poradit v tom, jak on chce, aby bylo jeho učení prezentováno. Když jsem poprvé začal pracovat pro Papadžího, jednou tak docela nenuceně prohodil, že *Wake Up and Roar* (Procitni a chechtej se) nemá rád, tedy další sbírku jeho učení, která vyšla v době, když jsem ho prvně poznal. Věděl jsem, že četl první část, i to, že rukopis druhé části se mu válel několik měsíců nepřečtený v obýváku. Nakonec vydavatelé převzali iniciativu a druhou část vydali, přestože ji Papadží neprošel. Chtěl jsem zjistit, co se mu na té první knize tak nelíbilo, abych tutéž chybu neopakoval, ale zjistil jsem, že je nesmírně těžké ho přimět, aby se jasně vyjádřil tak, aby mi to nějak v práci pomohlo.

Až mi nakonec jednoho dne povídá, a to jsem se ho na to ani neptal: „V knize *Wake Up and Roar* znám jako nějaký Američan. Na mnoha místech to vůbec nejsem já.“

To byl průlom. Papadží byl vychován v britské Indii, četl a mluvil britskou angličtinou. Rozhodl jsem se, že ačkoliv mu jeho knihy v Americe vydala jeho vlastní nadace, že se budu držet britské angličtiny, britské interpunkce a britských idiomů, které by mu nezněly cize.

První práce, kterou mi uložil, byla redakce rozhovorů, které měly vyjít pod názvem *Papaji Interviews*. Mezi lety 1990 a 1993 vedl Papadží řadu obsáhlých rozhovorů s různými osobnostmi spirituality, stoupenci a novináři, a všechny byly zaznamenány. Byly velmi užitečné, protože k nim přistupoval různě a pouštěl se v nich do hloubky, pokud šlo o formální rozhovor. Když jste na *satsangu* v polovině 90. let položili otázku, Papadží ji třeba ignoroval a mluvil o něčem jiném nebo po vás chtěl, abyste něco zazpívali. Pokud šlo ale o formální rozhovor, tazatel se směl ptát na cokoli a Papadží cítil jakousi povinnost se s každou otázkou vypořádat a řádně odpovědět. Při pár příležitostech jsem toho využil a požádal tyto tazatele, aby mu položili konkrétní otázky, na které jsem chtěl znát odpovědi, protože jsem zkrátka věděl, že se z nich ve formálním rozhovoru nevykrotí, že jim neuhne.

Papadží si vybral, které z rozhovorů chce vydat a práce s jejich redakcí padla na německou doktorku Gabi. Požádali mě, abych jí pomohl, ale jakmile odjela z Lucknow, celý projekt přešel na mě.

Zpočátku jsem váhal se příliš v jeho slovech vrtat. Kde to bylo nutné, jsem opravil gramatiku, a volbu slov jsem se snažil držet co nejbližší originálu. V pravidelných intervalech jsem Papadžímu ukazoval vzorky. On si je prošel, občas připojil komentář nebo text opravil. Neřekl bych, že se nad mými návrhy nějak rozplýval nadšením, ale procházel si je svědomitě.

V určitém okamžiku mi došlo, že upravuji mluvený komentář, kterým Papadží na něco reagoval a zněl skvěle, když ho pronášel, ale když byl doslovně zachycený na papíře, už tak nevyzněl. Jako by se síla mluveného slova, kterou lidé cítili při poslechu, nepřelila do psaného slova. Experimentálně jsem několik stránek jednoho rozhovoru přepsal vlastními slovy a pokusil se evokovat to kouzlo a sílu jeho učení předávaného ústně. Zachoval jsem poctivě všechny jeho klíčové body i logiku argumentů, ale přepracoval jej do formy, která se mnohem lépe četla. Na oběd jsem mu tento vzorek dal přečíst a odešel s určitou nervozitou, protože jsem věděl, že jsem si s jeho přesnými slovy dovolil celkem dost.

Vrátil jsem se kolem čtvrté odpolední a zjistil, že si Papadží tuto novou prezentaci prošel ve své ložnici. Když jsem dorazil, tak zrovna spal, ale na stole na mě čekal velký meloun se zabodnutou vlaječkou, na níž stálo „Pro Davida“. Vyrozuměl jsem tedy, že se mu ten nový přístup líbí.

Za pár minut vyšel a mával na mě rukopisem: „Takto se mi to líbí. Kde je zbytek té knihy? Chci si ji přečíst celou.“

Musel jsem ho zklamat, že na zbytek knihy si bude muset nějaký čas počkat, protože musím začít od nuly a všechno převést do tohoto nového stylu.

Metodou pokus-omyl jsem zjistil, že nechce znít jako nějaký Američan, že chce, abych přepsal spoustu toho, co řekl, protože stejně jako já uznal, že doslovné přepisy, když je bez úprav hodíme na papír, ztrácí kouzlo. Podle jeho preferencí jsem tedy určil základní styl, v něm k jeho spokojenosti dokončil celou knihu, a stejných základních pravidel se potom držel i při psaní jeho biografie. Přepsal jsem tedy skoro všechno, ale abych měl jistotu, že jsem se neodchýlil až příliš, vždy jsem mu text ukázal a chtěl, aby mi ho odkýval. Našel jsem styl prezentace, který se mu líbil, a do několika dní se mi pak od něj vracely rukopisy, v nichž neudělal ani čárku.

Chtěl bych vám vyprávět další příběh, ze kterého je patrné, že Papadží opravdu měl jasný pohled na to, jak se má jeho učení prezentovat na veřejnosti, i když se na toto téma téměř nikdy nevyjádřil. Už jsem zmínil, že nikdy z otázek neutekl nebo na ně nemlžil, pokud byl dotazován v rámci formálních rozhovorů. K otázkám, které byly při kterékoli jiné příležitosti ignorovány nebo převedeny na něco jiného, se tady stavěl čelem. Vzpomínám si na nizozemského novináře Sanatana, jak se Papadžího ptal na status všech těch lidí, kteří vyučují jeho jménem. Konkrétně zmínil jména: Gangadží, Andrew Cohen a Isaac Shapiro, a chtěl vědět, jestli jsou to jen poslové, nebo sami o sobě mistři.

Papadží odpověděl, že byli vysláni jako poslové, ale jejich ega jim natolik narostla, že teď sami sebe pokládají za guruy. Nějaký čas o tomto fenoménu mlčel, ale při této veřejné příležitosti se velmi jasně vyjádřil, že neschvaluje jejich působení.

V jedné odpovědi dokonce prohlásil, že: „Všichni jdou do pekla a všichni jejich následovníci s nimi.“

Papadží sice měl tu a tam sklon k nadsázce, ale i tak jde o jednoznačný a silný výrok, že vůbec neschvaloval, jak se tito lidé chovají. Potom ještě řekl, že tyto lidi vyslal jako posly a úkolem posla je předat zprávu od autority, která ho vyslala. Tou zprávou bylo pobídnout lidi, aby přijeli do Lucknow na *satsang*. Také poznamenal, že jakmile posel překročí svou pravomoc, je jeho domácí vládou odvolán. Papadží nikdy své posly přímo nekontaktoval, aby jim odebral oprávnění učit, ale při této příležitosti se vyjádřil jasně, že ho nenaplňuje žádným štěstím to, jak se chovají. Bylo to mimochodem poslední veřejné prohlášení, které kdy Papadží o svých „poslech“ učinil. Lze se tedy oprávněně domnívat, že v této otázce to bylo jeho poslední slovo.

Ten rozhovor se uskutečnil v lednu 1994. V té době jsem v centru Satsang Bhavan pracoval na Papadžího biografii, tedy v hale, v níž Papadží pořádal *satsangy*. Po tomto rozhovoru za mnou přišlo několik lidí s prosbou, zda bych mohl udělat jeho přepis. Pokládal jsem ho za dobrý rozhovor, kde obšírně mluvil o důležitých otázkách jako nutnost gurma v lidské podobě a jiných, a tak jsem zpracoval jeho zredigovanou verzi a vydal se s ní za Papadžím pro dobrozdání.

Říkám mu: „Několik lidí mě požádalo o přepis tohoto rozhovoru, který jste dal Sanatanovi. Zaznělo v něm od vás pár kontroverzních věcí. Chci se jen ujistit, že jsem ho zaznamenal a upravil správně, než rozdám jeho kopie.“ Vzal si do ruky pero, celý rozhovor si prošel a neudělal v něm jedinou čárku. Vrátil mi ho a povídá: „Bez chyby“.

„Takže můžu rozdat jeho kopie každému, kdo o něj projeví zájem?“ zeptal jsem se.

„Proč bys do toho měl vrážet vlastní peníze? Udělej si kopie a prodávej je na nedělním bazaru.“

Tenkrát byl každou neděli v Satsang Bhavan trh, kde odjíždějící lidé prodávali věci do domácnosti a cokoli, co už nepotřebovali, těm, kteří přijížděli a chtěli si vybavit domácnost poblíž Papadžího.

Našlo se i pár návštěvníků, kteří se výrobou a prodejem různých věcí živili.

Příští neděli jsem se tedy, vybaven velkým štosem rozhovorů, které mi Papadží nařídil prodávat, přidal k ostatním trhovcům. Jako prvního jsem tam zaregistroval Isaaca Shapiru, jednoho z těch učitelů, na kterého mířila Papadžího kritika. Právě přijel. Dopředu jsem ho upozornil na to, co o něm Papadží v rozhovoru uvedl.

Šel jsem k jeho stolku, pozdravil ho a říkám mu: „Papadží mě sem poslal prodávat jeden rozhovor, který před pár dny poskytl. Chci tě jen přátelsky upozornit na to, že o tobě v něm říká něco nelichotivého.“

„Fakt?“, divil se: „Mohu si koupit kopii?“

„Můžeš. Za 20 rupií. Papadží mi nařídil je prodávat, nikoli je rozdávat.“ Když mi dal ty drobné a já jemu rozhovor, ukázal jsem mu zmiňovanou pasáž a čekal, co na ni řekne.

Jen se tomu smál a prohodil: „No, není to nádhera mít za mistra takového vtipálka?“

Jako by si z této veřejné a otevřené kritiky nic nedělal. Pokud vím, tak žádný z těchto poslů Papadžího po tomto rozhovoru nikdy nekontaktoval, aby zjistili, proč mu tak lezou na nervy. Pokračovali si zkrátka dál v tom, co dělali vždycky.

O Papadžím vyšly knihy, které se mu nijak zvlášť nelíbily nebo které neschvaloval. Jeho studenti se stavěli do rolí učitelů, a dokonce tvrdili, že patří do linie Ramany Mahářiših. To nikdy netvrdil ani Papadží, že patří do Mahářiših linie. Při několika příležitostech mluvil o autoritě učít, že přišla od *átmanu*, nikoli od nějaké autority člověka. Kromě toho, že se občas od aktivit svých poslů silně distancoval, jako případě tohoto rozhovoru, nepodnikl téměř nic, aby dostal tuto poněkud anarchickou situaci pod kontrolu.

Nic mi do toho nebylo, a tak jsem tu hru jen pozoroval, jak se vyvine. Když už mě pozval do Lucknow, rozhodl jsem se pracovat na jeho biografii. Zasedl jsem na ni a napnul všechny své tvůrčí síly k tomu, abych mu ji napsal a předložil stylem, s kterým bude souhlasit. Dal jsem si záležet na tom, abych mu každé napsané slovo ukázal, a nepustil jsem dál nic, dokud to osobně neschválil.

V Lucknow jsem připravoval ještě jeden literární projekt. Jeho cílem bylo posbírat a představit lidem všechny Papadžího proslovy ze *satsangů* v letech 1991 a 1992, kterým jsem dal pracovní název *Óm Šánti*. Tenkrát své *satsangy* zahajoval krátkým *dharmickým* příběhem. Inspirovaly mnoho posluchačů, když je vyslechli, ale na papíře obvykle už tolik nevyzněly a vypadaly nemastně neslaně. Někteří lidé, kteří je četli, nemohli uvěřit, že čtou totéž, co Papadží vyslovil na *satsangu*. Na papíře zkrátka neměly tutéž sílu, ať už jsme je ladili sebevíc. Redaktorům jsem nabídl jakousi podporu, ale nikdy jsem do toho projektu nebyl opravdu vtažen, dokud se Papadží nepřímou nezmínil, že si přeje, abych tuto práci převzal také. Několik lidí do té doby připravilo knižní verze, ale žádná nebyla dost dobrá k tisku. Někteří předložili i Papadžimu, ten ale, místo aby si je přečetl sám, požádal jiné, aby si je přečetli a vyjádřili se mu k nim. Žádnou si mu nikdo nepochvaloval. Nabyl jsem dojmu, že navzdory nadšení lidí zapojených do redakční práce, o ten projekt téměř ztratil zájem. Nemyslím si, že o tu práci někdy někoho požádal. Skupina stoupenců se jí prostě chopila a měli za to, že to bude dobrý materiál na knihu.

Mé tušení, že o knihu moc nestojí, mi potvrdil, když jsem se ho nakonec zeptal, co si přeje, abych s tím rukopisem udělal.

Když jsem se mu svěřil, že ho pokládám za neopravitelný, že bych musel začít od nuly, pokud by opravdu chtěl vydat dobrou verzi, utrousil mi jen: „Nepotřebujeme tu knihu. Můžeš ten projekt pustit z hlavy.“

To mi uvolnilo ruce se soustředit na jiné psaní, které mě zajímalo víc a pro které i Papadží jevil větší zájem.

Chci se ještě vrátit ke knize rozhovorů, o jejíž sestavení mě Papadží poprosil. Když mě o ni požádal, nechtěl po mně, abych všechno ostatní pustil a místo toho dělal jen na ní. Myslím, že chtěl, abych ji vydal, až budu mít čas ji udělat pořádně. Biografie Papadžího (*Nothing Ever Happened*), kterou jsem psal, neustále bobtnala a brala si víc a víc mého času. Původně jsem si ji představoval jako takovou 400stránkovou knihu, ale nakonec narostla na tři svazky o více než 1200 stranách celkem. Papadží mi dočetl a schválil poslední kapitoly pár týdnů předtím, než zemřel. Na knize rozhovorů jsem neměl šanci pracovat, dokud jsem se nevrátil do Tiruvannamalai.

Požádal jsem přítelkyni Arunu, účastnici Papadžího *satsangů* v Lucknow, aby mi pomohla s pár přepisy rozhovorů, které se odehrály v roce 1991, tedy ještě v době, kdy byl Papadží relativně neznámým. *Satsangy* se tehdy konaly v jeho obýváku pojmenovaném Indira Nagar. Normálně se jich účastnilo tak dvacet lidí. V pozdějších letech už to bývalo přes 200 lidí, kteří se každý den mačkali v jednom pronajatém domu, v němž Papadží pořádal *satsangy*. To už byl jeho dům na takový dav příliš malý. Vybral jsem si jednu takovou sérii *satsangů*, která trvala přes léto 1991 asi šest týdnů.

Bylo to období Papadžího života, kdy agresivně vyzýval všechny, kdo za ním přijížděli, aby pohlédli dovnitř, do sebe, a našli zdroj svého neosobního „já“. Z těch návštěv vzešly některé skvělé momenty a diskuze, když se návštěvníci jeden po druhém pokoušeli přetavit Papadžího slova v přímou zkušenost. O to Papadžímu po celou dobu jeho vyučování šlo. Neradil lidem, jak mají odejít a provádět praxi. Očekával, že si před něj sednou a objeví podklad svého vlastního pravého Já, a přitom jim mazal med kolem úst, aby dělali sebezkoumání a zároveň na ně přenášel jakousi sílu, díky níž jim často odpadla perspektiva myslí a zažili tak cosi úplně za ní. Bylo to opojné období být tenkrát s Papadžím. Zážitky „probuzení“ přicházely v jeho přítomnosti téměř denně, až člověk mohl u tazatelů vycítit jakýsi hlad, jak všichni chtěli být tím dalším, kdo zažije z přímé zkušenosti to, o čem Papadží mluví.

Nazval jsem tu knihu *The Fire of Freedom*. Papadží tehdy říkal, že svoboda je jen pro ty, kteří ji nechtějí jen víc než všechno ostatní, ale kteří ji chtějí na úkor všeho ostatního. Udával takový příklad s člověkem, jemuž hoří oblečení a utíká k řece, aby do ní skočil a ty plameny uhasil.

Říkal: „Běžte s hořícím oblečením k řece. Máte pouze jeden cíl: skočit co nejrychleji do vody. Když cestou potkáte nějakého přítele, co vás pozve na kafe, přijmete jeho pozvání, nebo poběžíte dál?“

Chtěl, aby lidé pro svobodu hořeli, aby ji chtěli na úkor všeho ostatního. Když vás nic nemá sílu rozptýlit, odvrátit vaši pozornost, směřujete k *átmanu* a *átman* vás pozře. Následující příběh, kterým Papadží tuto pointu demonstroval, pochází z *The Fire of Freedom*. Je to jakési rozvedené podobenství, které jeho základní tezi dobře ilustruje:

Všichni *džívové* (jedinci ztotožňující se s tělem) jdou domů k *átmanu*, ale protože sami sebe považují za skutečné, oddělené entity, zapomenou na to, že jdou domů a nechají se rozptylovat vším možným.

Byl jednou jeden bezdětný král. Stárnul, a protože neměl dědice, rozhodl se si jednoho adoptovat.

Uvažoval: „Nebudu-li mít ustaveného dědice, upadne království po mé smrti do chaosu.“

Zavolal si stráže a přikázal jim rozhlásit, že následující den od šesté ranní do šesté večerní otevře brány svého paláce a že každý poddaný ucházející se o práci příštího vladaře do něj může vstoupit a že si ho vyzpovídá. Přijít mohl kdokoli.

Další ráno se u bran tísnily davy a každý doufal, že příštím vládcem bude právě on. Stráže a dvořané všechny dorazivší přivítali.

Jeden z dvořanů ke všem krátce promluvil: „Brzy se dostanete ke králi a král vás přijme. Až se tak stane, musíte vypadat dobře. Všichni se na sebe podívejte! Někteří máte na sobě jen hadry. Všechny vás umyjeme, necháme hezky vykoupat, pohostíme vás a dostanete od nás nové šaty. Pak teprve vás představíme králi. Pojdte s námi.“

Všechny uchazeče tedy zavedli do paláce a nabídli jim veškeré zázemí, kterému se těšil král. Na tento jeden den si všichni mohli palác projít skrz naskrz a vzít si nebo zkonsumovat, co se do nich vešlo. Ti, kteří se zajímali o parfémy, sbírali lahvičky od parfémů; ti, kteří se zajímali o kostýmy, sbírali hodně svršků. Jiní si zase užívali královské lázně, hodovali u stolů s královskou tabulí a kochali se vystoupeními tanečnic a zpěváků. Den rychle míjel a každý úplně zapomněl, proč do paláce přišel. Král čekal v trůnním salóňku, ale nikdo nešel a nešel, neboť všichni kandidáti byli až příliš zaneprázdnění kocháním se všemožným královským přepychem. Na konci dne o šesté večerní, když se žádný uchazeč o trůn a království neukázal, král svou nabídku stáhl a všechny požádal, aby se odebrali domů.

Kdyby někdo zavítal ke králi okamžitě a neztrácel čas s hračkami a cetkami kolem, byly by všechny ty poklady trvale jeho, nejen na několik hodin. Všichni ale zapomněli, proč do paláce přišli.

Toto se děje *džívům*. Královský trůn osvobození čeká na kohokoli, kdo chce vejít a dožadovat se ho, ale všichni tito *dživové* jsou svedeni nejrůznějšími požitky, rozkošemi a hromaděním majetku. Na konci života umírají a rodí se znovu, a pokračují v kolotoči požitků a utrpení.

Vy všichni jste natolik zaměstnáni svými připoutanostmi a touhami, že jste úplně zapomněli na účel, za jakým jste se sem inkarnovali. Zapomněli jste, že jste si sem přišli pro osvobození. K čemu vám nakonec ty touhy, připoutanosti a majetky budou? Co si z tohoto světa odnesete? Nic. Alexander Veliký dobyl celý známý svět své doby. Všechna bohatství a území světa byla za jeho života jeho. Jakmile ale zemřel, neměl nic. A on to věděl. Než zemřel, vydal rozkaz: „Až mě vložíte do rakve, nechte mi ruce venku. Tím alespoň každý pozná, že odtud odcházím s prázdnou.“

Co nejlépe tento čas vám vyměřený využijte, tento okamžik, ve kterém se můžete dívat na své vlastní Já, a ne na objekty svých tužeb. Tento okamžik se vám třeba už nikdy nevrátí. Pokud ho odložíte, protože si chcete ještě trochu užít, než půjdete ke trůnu svého vlastního Já, budete ztraceni, spláchne vás voda. Šanci už znovu nedostanete. Svou pravou tvář můžete vidět jen v tomto okamžiku, nikoli v tom příštím nebo minulém. Musíte to udělat teď, nikoli později. Právě v tento okamžik se musíte věnovat svému vlastnímu Já.

Abyste ho dosáhli, nemusíte studovat, ani provádět praxi, ani jet do Himálaje. Úplně stačí tento okamžik, tady a teď. Otočte pozornost dovnitř a uvidíte jej. Nepromarněte tento okamžik. Je velmi vzácný. Nebudu vás odrazovat. Blahopřeji vám, že jste zde. Na světě je šest miliard lidí, ale jen dvacet z nich mi teď tady říká: „Chci svobodu. Chci sedět na trůnu svobody.“ Skvělá práce! Neodkládejte to, o nic jiného vás nežádám. To děláte totiž celý život – „Udělám to později, zítra, příští týden, příští rok,“ a tak dále.

Odklad je mysl. Mysl je minulost. Mysl je projevení. Projevení je *samsára*. A *samsára* je utrpení. Musíte si vybrat a rozhodnout se, co chcete, a musíte si vybrat v tomto okamžiku, ne později.

V tomto bezprostředním pohledu na své vlastní Já. Dovolíte-li mu utéct, stane se minulostí. Nedovolte mu proklouznout...

Všichni rádi jedí a tančí. Čí je to chyba? Svoboda na vás čeká s širokou náručí, ale vy na její milující objetí, kterým vás chce obejmout, nereagujete. Věnujete se všemu možnému kolem. Stále nerozumíte tomu, že když hledáte štěstí ve všech těch objektech vašeho potěšení, hledáte ve skutečnosti štěstí svého vlastního Já. Vaše hledání je jednoduše nasměřované špatným směrem. Všichni hledáte spokojenost a ukojenost, ale nikdy ji nenajdete, protože ji všichni hledáte na špatném místě. Najdete-li správné místo, kde ji hledat, budete ji mít okamžitě. V okamžiku, kdy pustíte všechna ta potěšení a požitky královského dvora a namíříte si to přímo za králem ke trůnu. Kolik času k tomu potřebujete? Kolik času vám zabere odvrátit se od všech těch hraček, abyste přijali pozvání krále? V tom příběhu zůstala brána otevřená dvanáct hodin, od šesti hodin ráno do šesti do večera. V životě máte osmdesát let. Můžete si ho užít, ale pamatujte si, že nejdůležitější věcí, kterou musíte v této inkarnaci udělat, je vběhnout do trůnního sálu krále a přihlásit se o tento poklad. Žádné „až“! Nemyslete si, že na to máte čas později. Dejte tomu naprostou prioritu. Odmítněte dočasná potěšení a běžte dovnitř setkat se s vaším vnitřním králem. Až to uděláte, celé království bude vaše.

Původně jsem plánoval rozdělit *The Fire of Freedom* na několik dílů, protože materiálu, který jsem měl k dispozici, bylo s přehledem na několik knih. Až budu mít jednou čas, doufám, že se k tomu vrátím.

Když jsem v Tiruvannamalai pracoval na této knize, věnoval jsem se i jednomu dlouhodobému projektu, a sice vydat anglický překlad *Guru Váčaka Kovai*. Po dokončení *Padamalai* jsme se s Robertem Butlerem a Venkatasubramanianem vrhli na *Guru Váčaka Kovai*.

Guru Váčaka Kovai je podle mého názoru nejúplnější a nejautentičtější sbírkou Bhagavánova učení předávaného ústně. Zní to celkem směle, a tak bych asi měl vysvětlit, proč jsem dospěl k takovému závěru.

Ve dvacátých a třicátých letech Muruganar, sestavitel *Guru Váčaka Kovai*, zapsal Bhagavánovy výroky, jak je slyšel, že je pronesl, a zapsal je ve formě čtyřřádkových veršů a v ten den je ještě ukázal Bhagavánovi. Bhagaván je buď na místě schválil, případně navrhl, jak je zpřesnit.

Bhagaván tamilskou prozódii ovládal téměř stejně tak dobře jako Muruganar a dokázal mu tak často navrhnout vylepšení veršů jak po stránce stylové, tak po stránce obsahové.

Přestože z Muruganarovy mysli téměř spontánně plynuly tamilské verše o kterémkoli aspektu Bhagavánova učení, už neměl ten intelekt a nadání uspořádat je nějakým koherentním způsobem. Když zapsal asi 800 takových veršů, Bhagaván je předal Sádhu Nátananandovi s tím, aby je uspořádal tematicky, aby je bylo možné vytisknout knižně. Za Bhagavánova života vydával veškerou Muruganarovu literární práci Ramanapadananda, Bhagavánův stoupenec, který si pro svůj život předsevzal získávat peníze na vydávání Muruganarovy poezie. Objížděl celou zemi, pořádal veřejná čtení Muruganarových básní a vyzýval publikum, aby ho ve

vydávání další jeho poezie finančně podpořilo. Vydal se dokonce i na turné po jihovýchodní Asii, aby získal pro své publikační plány finance.

Sádhu Nátanananda poslal své uspořádání Muruganarových veršů Ramanapadanandovi a ten pak Bhagavánovi vytiskl korekturní výtisk ke kontrole. A právě tady začíná být ten příběh poměrně zajímavý. Bhagaván si rukopis prošel slovo za slovem, některé verše poopravil, u jiných změnil pořadí, aby z nich lépe vysvitla kontinuita argumentů, a tu a tam připsal i své vlastní. Jakmile Bhagaván dokončil redakci textu, vsunul mezi zhruba Muruganarových 800 veršů svých dvacet čtyři veršů. Korekturní výtisk, který si Bhagaván prošel a opravil, dnes najdete v archivu Ramanášramu.

Je z něj patrné, co napsal Muruganar, jak ty verše uspořádal Sádhu Nátanananda, a jak materiál zredigoval a přeskupil sám Bhagaván. Tady je například jeden takový verš, který tam Bhagaván dopsal. Šipka značí, kam si ho přál v textu zařadit.

Bhagavánův nový verš říká: Jednoduše zkoumat „Kdo je ten, kdo zažívá tuto karmu, toto odcizení (*vibhakti*), toto oddělení (*vijóga*) a tuto nevědomost?“ tvoří samo o sobě cestu karmy, *bhakti*, *jógy* a *džňány*. Zkoumáním totiž toto individuální „já“ mizí a s ním i tato karma, neboť, jak je známo, nemá věčnou existenci. Jen přebývání jako *átman* je stavem skutečnosti.

Bhagaván, kromě redakce částí o svém učení, učinil v předmluvě a úvodních verších dvě významné změny, které naznačují, jak vysoce si Muruganara a jeho textu cenil. Původně tuto část složil nějaký Muruganarův anonymní obdivovatel, který v nich Muruganara chválí, i za jeho obětavou práci zaznamenat učení *Gurua Váčaka Kovai*. Napsal toto: (Muruganar) odhalil sladkou (božskou) pravdu o všech věcech tím, že držel ve svém srdci jako nejvyšší pravdu chodidla proslulého Ramany, Boha projevujícího se ve formě gurua. Hlásejte, že se jmenuje Mugavai Kanna Murugan z linie Bharadwaja.

Mugavai je další možné vyjádření Ramanathapuram, Muruganarova rodného města, a Kanna je tamilská verze Krišny, jména Muruganarova otce. Když si Bhagaván tyto řádky přečetl, téměř všechny je přeškrtnal a nahradil je svým vlastním veršem: Ten, kdo (zaznamenal a) navlékl do girlandy několik guruových pokynů a světu zpřístupnil tak významné písmo, je Kanna Murugan, který svým okem milosti zří, že podstatou všech věcí jsou jen daleko sahající chodidla jeho Pána.

To slovo přeložené jako „významné písmo“ (*paramarttam*) lze přeložit i jako „Svrchovaná Pravda“, „Svrchovaný poklad“ nebo „Poklad *džňány*“. Ať už si vyberete kteroukoli frázi, jedná se o Bhagavánovo vysoké ocenění této sbírky učení. Stojí i za zmínku, že v závěrečné části verše – „Murugan, který zří svým okem milosti, že podstatou všech věcí jsou jen daleko sahající chodidla jeho Pána“ – Bhagaván potvrzuje, že Muruganar zakouší prožitek, ve kterém vidí všechno jako *átman*.

Ještě výrazněji Bhagaván zasáhl do předmluvy, kterou napsal Sádhu Nátanananda, editor a sestavitel těchto veršů. Ke konci tohoto úvodu Nátanananda napsal větu, kterou lze přeložit jako: V souhrnu lze říci, že se jedná o dílo, které vzniklo s cílem podrobně a dokonale jasně vysvětlit filozofii Šrí Ramany a její základní podstatu (*svarúpa*).

Podívejte se na poslední řádek, kam Bhagaván připsal jednu slabiku. Za slovo „*idu*“ připsal příponu „*aj*“, což samo o sobě znamená „toto“. Tato vložená přípona zásadně mění význam věty.

Z přidání této přípony mohou plynout dva významy, které lze zhruba přeložit jako „toto určitě“ nebo „toto samo“. Někdy lze vzít oba významy současně. Bhagaván říká buď: (a) ...Tato

práce sama o sobě vznikla, aby podrobně vysvětlila... (b) ...Tato práce jistě vznikla proto, aby podrobně vysvětlila ...Nebo se tím naznačují i oba významy. Ať už se přikloníte k jedné nebo druhé možnosti, Bhagaván tímto vsunutím jediné slabiky dává celé této sbírce učení mimořádné a jedinečné imprimatur (schválení).

Existuje několik tlustých knih Bhagavánových rozhovorů s návštěvníky a stoupenci; na mysl mi teď naskakují: *Day by Day with Bhagavan* (Den za dnem s Bhagavánem), *Talks with Sri Ramana Maharshi* (Rozhovory s Ramanou Mahárišim) a *Letters from Sri Ramanasramam* (Dopisy z Ramanášramu). Prakticky žádný z materiálů, které se objevují v těchto knihách, Bhagaván neviděl ani nezkontroloval. Některé menší knížečky rozhovorů jako *Spiritual Instruction* (Duchovní pokyny) a *Maharshi's Gospel* (Mahárišiho evangelium) Bhagaván za svého života viděl a opravil, nicméně žádné učení v nich obsažené není tak úplné a vyčerpávající jako to sebrané do *Guru Váčaka Kovai*.

Bhagavánova role při kontrole a revizi *Guru Váčaka Kovai* mi byla hlavním důvodem, proč jsem na tento projekt kývl – vydat směrodatný nový anglický překlad této práce. Cítil jsem, že dílo této věrohodnosti a významu si zaslouží být k dispozici v obsáhlém anglickém vydání. Už se objevily i jiné verze, ale buď obsahovaly parafráze nebo byly neúplné a žádná z nich neobsahovala všechny vlastní Muruganarovy komentáře a vysvětlení. Využili jsme Muruganarovo vlastní prozaické vyjádření verše, jeho poznámky, další verše z práce *Anubhuti Venba*, která obsahuje vysvětlení některých veršů, a přidali jsme i mnoho citací z ostatních knih o Ramanovi, které učení původních veršů doplňují nebo rozvíjejí.

Venkatasubramanian, Robert a já jsme překladem a redakcí naší prezentace tohoto textu strávili čtyři roky (2004 až 2008). Několik vděčných stoupců nám darovalo peníze na dotování nákladů na tisk, čímž jsme dokázali v Indii vydat 650stránkovou knihu v pevné vazbě, která se v maloobchodní síti prodává za 150 rupií (2,50 \$).

Měl bych zmínit, že Muruganarova díla jako by přitahovala patrony. Již jsem uvedl Ramanapadanandu, který se vydával na cesty po Indii a sbíral finanční příspěvky, které mu za Bhagavánova života dovoľovaly pokračovat s vydáváním Muruganarových děl. Také jsem zmínil, jak si profesor Swaminathan obstaral grant od ústřední vlády v Novém Dillí, který Centru Ramany umožnil vydat devět svazků *Sri Ramana Jnana Bodham* v ceně 10 rupií (16 amerických centů) za kopii. Minulý rok mě oslovila jedna skupina z Andhrapradéše a chtěla vydat náš anglický překlad *Guru Váčaka Kovai* v telugu. Dokonce ani nechtěli, aby lidé za tu knihu něco platili. Všechny kopie rozdali stoupcům a centrům Ramany v daném indickém státě.

Když Muruganar Bhagavána poprvé v roce 1923 navštívil, primárně mu šlo o nalezení nějakého guru, který by mu dal osvobození. Zároveň chtěl mít i jakýsi vztah guru-žák, podobající se vztahu mezi Manikkavačagarem (tamilským básníkem-světcem, který žil před více než tisíci lety) a Šivou, který se mu osobně ukázal jako jeho guru. Báseň, kterou Muruganar složil v chrámu Arunáčaléšvary, když se prvně chystal za Bhagavánem, naznačuje, že hledal tento druh vztahu.

Při své druhé návštěvě složil další báseň na motivy jedné z nejslavnějších básnických skladeb Manikkavačagara a ukázal ji Bhagavánovi. Nesla dokonce i stejný název: *Tiruvembavai*.

Bhagaván vycítil tuto vnitřní touhu Muruganara – být básníkem, jehož spaluje láska ke svému guruovi a skládat extatické verše chval na něj. Sádhu Óm popsal, jak dal Bhagaván této jeho ambici průchod.

Svou skladbu *Tiruvembavai* začal [Muruganar] jednoho dne slovy: „Annamalai Ramanan“. Když Bhagaván viděl, že verše této písně překypují nádhernými prvky a podobají se Manikkavachagarově *Tiruvačakam*, zeptal se ho žertovně: „Umíte skládat básně jako Manikkavačagar?“ I když Šrí Muruganar považoval tato slova za božský příkaz svého guru, modlil se k němu: „Kde je Manikkavačagarova božská zkušenost právě *džňány* (pravého poznání) a kde můj stav *adžňány* (nevědomosti)? Kéž mě Bhagavánova milost zbaví *adžňány* a umožní mi skládat básně jako Manikkavačagar; pouhým talentem tohoto ega, jak bych dokázal skládat básně jako on?“

Muruganar i přes své pochybnosti přijal Bhagavánovo zadání a začal skládat *Šrí Ramana Sannidhi Murai*, básnické pásmo podle Manikkavačagarova klasického devocionálního textu. Tipoval bych, že na něm pracoval nesouvisle mezi dalšími projekty, protože uplynulo devět let, než v roce 1933 vyšlo poprvé, a i tehdy nebylo ani zdaleka dokončené. Manikkavačagarovo *Tiruváčakam* otevírá báseň s názvem *Šíva Puránam* velebící Šivu. První vydání *Šrí Ramana Sannidhi Murai* ekvivalentní úvod nemělo. Muruganar se rozhodl, že ho je zapotřebí až s dalším vydáním knihy. V Bhagavánově přítomnosti začal skládat báseň, kterou tvořil podle *Šíva Puránam*. Seděl ve staré hale před Bhagavánem a než se rozhodl si dát přestávku, napsal přes 200 veršů. Chtěl si vzít nějaký čas pro inspiraci jak dál, a také potřeboval pauzu, aby přišel na vhodný název. Báseň, která mu byla vzorem, se nazývala *Šíva Puránam*, protože velebila a oslavovala Šivu. Protože Bhagavána pokládal za lidskou podobu Šivy, uvažoval, že by tuto novou rodící se práci pojmenoval také tak. Pohrával si ale i s myšlenkou změny na *Ramana Puránam*. *Puránam* lze mimochodem přeložit jako „historie“ nebo „prastarý příběh“.

Když se pak o několik hodin později vrátil do haly, zjistil, že se té věci kdosi ujal. Bhagaván vzal jeho rukopis do ruky a na záhlaví každé stránky napsal *Ramana Puránam*. Otázka titulu tak byla vyřešena, ale u něho se Bhagaván nezastavil. Zatímco se Muruganar někde venku procházel, Bhagaván vzal pero a báseň dokončil – připsal přes 300 dalších řádků.

Ačkoli tento rozsáhlý příspěvek představuje nejdelší báseň, kterou Bhagaván kdy složil, nebyla jeho role v dokončení díla široce známa a část, kterou složil, se nikdy neobjevila v jeho Sebraných spisech.

Když byla báseň připravována k vydání, dostal Bhagaván korekturní výtisk, aby ho přečetl a schválil. Muruganar napsal do poznámky pod čarou, jaké části složil on a které řádky přidal Bhagaván.

Když Bhagaván našel tuto poznámku, zeptal se Muruganara: „Mohu pouze za těch 300 řádků?“

Muruganarovi došlo, že když seděl v hale před Bhagavánem, soustředil na něj jakousi sílu nebo milost, díky níž dokázal dokončit první část básně. Tu poznámku pod čarou tedy smazal. V následujících letech pak odmítal komukoli říct, co z té básně složil on a co Bhagaván. Ani Sádhu Óm, jeho literární asistent a správce jeho díla, se to od něj nedověděl. Když jste se ho na to někdy zeptali, odbyl vás slovy: „To všechno složil Bhagaván“.

Zmiňuji tu příhodu dopodrobna z toho důvodu, že Venkatasubramanian se rozhodl, že bychom ji měli vydat v angličtině. Přizvali jsme k této práci Roberta Butlera a uložili mu napsat první verzi. Všichni jsme se totiž shodli na tom, že zatímco Venkatasubramanianovy vlohy k filozofické a literární přesnosti z něj činí ideálního adepta k textům jako jsou *Padamalai* nebo *Guru Váčaka Kovai*, zde jsme potřebovali spíše Robertův cit pro devocionální poezii, který by plně zachytil velkolepou nádheru *Ramana Puránam*.

Koncepty jsme si jako obvykle párkrát mezi sebou poslali tam a zpátky, dokud jsme všichni nebyli spokojeni, že jsme tu báseň věrně vystihli. Stylisticky se liší od všeho, co Bhagaván složil. Vzorem k *Ramana Puránam* byla Muruganarovi podobná báseň, více jak tisíc let stará. Když v ní pak Bhagaván pokračoval, držel se i on poněkud archaického stylu. Muruganar ve své části básně Bhagavána přímo oslovuje, chválí ho a děkuje mu. Když se jí pak ujal Bhagaván, převzal Muruganarův „hlas“ a nadále v ní Bhagavána (sebe) velebí stylem, jak to činí Muruganar. Zde je například výňatek (řádky 233-54), který složil Bhagaván. Bere na sebe roli Muruganara a děkuje Bhagavánovi za milost, kterou ho obdařil:

Ukryl jste se ve mně, jako olej v sezamovém semínku,
takže vaši přítomnost ve mně nešlo jasně postřehnout.
Kvůli tomuto závoji, který známe jako nevědomost,
halila pravdu v mém srdci jenom hluboká temnota
a v tomto stavu mysl vybíhala ven za objekty světa.
Silou mnohosti, jež vás klame a předvádí vám svět pěti smysly,
má mysl, která ho (objektivně) zná jako „to“, se stala zmatenou
a pokládala je (smyslová vnímání) za užitečná a dožadovala se jich.
Toto dychtění uzrálo v touhu, stalo se semínkem, které zplodilo
mohutný a zlý strom nekonečného sledu narození,
který je iluzí zrozování se (a smrti).
Ve svém zapomnění jsem se stal jakýmsi ptáčkem ve větvích tohoto stromu
a mou mysl zaměřily dobré a zlé skutky.
Zmateností jsem se rozhlížel do všech stran a opakovaně marně hltal
jeho sladké i hořké ovoce, neustále zmítán v kole potěšení a utrpení.

Takto znechucen bez sebemenší stopy jasnosti v mysli,
král, jenž je můj skutečný život, jeho milostí, jež je pravda,
osvobozen od pocitů libostí a nelibostí, se mi objevil jako jedinečný mudrc
ve městě Arunai (Tiruvannamalai), aby mě vyrval smrti, mě, ubohého podvraťáka,
a jeho soucitným pohledem mi odhalil svá svatá lotosová chodidla,
jež vlila do mého života nikdy nekončící záplavu nektaru bytí-vědomí,
a má mysl ztichla.

Původní *Šiva Puránam* byl jakýsi extatický proud chvál a vděku. Muruganar sleduje tento motiv i v začátku *Ramana Puránam*. Když se básně ujal Bhagaván, dovolil si jednotlivé verše tematicky rozvést a vsunout do nich výroky svého učení. Tady například (řádky 343–50) Muruganar vysvětluje, jak myšlenka „já jsem tělo“ zakrývá skutečné vědomí *átmanu*:

Bohatství, to skutečné, které září jako jasné světlo *átmanu*,
je zatemněno a tlumeno egem, myšlenkou „já jsem tělo“,
která sužuje a trápí bytosti překážkami, takže nemohou nasýtit
nespočetné a přemrštěné touhy, které je uvrhávají do chudoby,
která je základní a zbytečnou nevědomostí.
Ale ty, zdroji mé existence, záříš v mém srdci jako dokonalý zdroj bohatství,

který se nalézá mimo tři prvotní entity, takže já, tvůj oddaný,
radostně a okouzlen nádherou vstávám, zcela osvobozen od té potupy.

Stojí za zmínku, že Bhagaván zcela bez výhrad přijímá Muruganarovo tvrzení, že realizoval *átman* Bhagavánovou milostí. Přestože mu to Bhagaván nikdy veřejně nepotvrdil, byl rád, že psal verše, kde předstíral, že je Muruganarem a v nichž zcela jednoznačně prohlašuje, že se mu toto stalo. Byl rád i za to, že se ty verše veřejně četly v hale, kde žil. Když bylo poprvé vydáno *Ramana Sannidhi Murai*, uspořádal Bhagaván společné čtení tohoto textu. Stoupenci se ve čtení těchto Muruganarových veršů střídali. Často vyjadřují Muruganarovu vděčnost Bhagavánovi, že ho dovedl k osvobození. Do čtení se zapojoval i Bhagaván, čímž dával jasně najevo, že za ideami a laděním těchto veršů stojí.

Už jsem se vám zmínil o tom, že Robert Butler nezávisle přeložil a vydal další Muruganarovu sbírku devocionální poezie (*Šrí Guru Ramana Prasadam*). Tohoto projektu jsem se účastnil jenom jejím tiskem v Pondičerry. Muruganar v následujících verších, které jsem převzal z této jeho sbírky, opěvuje vzletnými slovy Bhagavánův mocný „pohled“, kterým ho dovedl k osvobození:

50 Míruplné zření jedinečného Mistra mi odkrylo věčně zářící existenci, vlastní zkušenost podstaty *átmanu* v srdci, jíž jsem procítl do vědomí mnohem širšího, než je běžné bdění, do stavu *džňány*, v níž je klam působený rozděleným vědomím mysli zcela zničen.

51 Jak se temné vězení duševních pout rozdrojilo a zmizelo, stal jsem se jeho služebníkem a našel radostný život pod širým nebem jeho sladce božské milosti. Uzel, který neodlučitelně vázal mé vědomí k fyzickému tělu, rozťal jako ostrým mečem jasný pohled mého Mistra a nebylo ho více.

52 Když můj guru, svrchovaný Pán, neomylným šípem své *džňány* rozetnul uzel přivazující mé tělo k vědomí, k mysli a přetvořil ji v nadpřirozenou oblohu jeho milosti, rozjasnil a rozzářil ji, závoj hořkého klamu světských pout vzal za své a pravda, jíž jsem pak spatřil, byla mé vlastní Já.

53 Rozetnutím (pletence) vědomí s oním necitným, tedy zmatenou, toulavou myslí, spočinul jsem v milostiplném zření skvostného klenotu guru Ramany, které jako rozlévající se milost, čirá *mauna* (ticho), jednou provždy zrušilo žal ze zrození pramenícího z pozapomenutí na *átman*.

54 Podrobil si mě a neodolatelným magnetem své milosti přitáhl mé vědomí. Z hlubin jeho *mauny* mi jeho milostiplný pohled v mžiku rozsekl uzel zhoubné žádostivosti ega. Ó, jak nesmírnou sílu má jeho zření!

55 Ztracen v jalovém kole zrodů a skonů, podrobil jsem se svému Pánu a v srdci se mi jeho milostiplným pohledem rozhostil jas a mír. Jeho chodidla jsem pak spirituální praxí pojal za pravou stezku, splynul s podstatou Skutečnosti a té hrozně chyby (zapomínání na svou pravou podstatu) už nebylo více.

56 Zapomínáním (*pramada*), vyvstanuvším z opomenutí zkoumat, co je opravdu skutečné, jsem se opájel iluzorní existencí fyzického těla. Ale Pán mě svým – milostiplným pohledem sjednotil s mým vědomím a uvedl v soulad s pravou existencí, plností otevřeného nebe (*átmanu*).

57 Milostiplným pohledem Pána, jehož jsem zcela nehoden, opadly podivuhodné a magické kejkle světa iluze a jako lucidní snění vymizela jak pouta otroctví, tak ideály osvobození, a já se ponořil do stavu *átmanu*, mé zážné podstaty.

58 Byl jsem učený blázen. Moje vadná mysl nevěděla nic, dokud jsem nepobýval s tím, jehož pohled naplnil mé srdce světlem vědomí. Přebýváním v *mauna*, v tomto milostiplném stavu míru, který lze tak těžko získat a poznat, jsem vstoupil do jednoty s nesmrtným stavem poznání skutečnosti.

59 Šiva Ramana, jehož milostiplná podoba je zlatem nejryzejším, si k sobě přitáhl mé zkažené já a učinil mě svým služebníkem. V milostiplném pohledu jeho jasné a ryzí povahy se čiré vědomí projevilo jako božská láska, jejíž podobou je nejvyšší klid.

Venkatasubramanian a já jsme původně plánovali vydat naši verzi *Ramana Puránam* sami, ale když nás Sundaram, prezident Ramanášramu, požádal, že by ji chtěl vydat jako publikaci ášramu, souhlasili jsme. Když jsem se mu zmínil, že Robert soukromě vytiskl svůj překlad *Šrí Ramana Guru Prasadam*, okamžitě se nabídl, že celý náklad odkoupí a bude ho prodávat v knihkupectví *ášramu*.

Šrí Ramana Sannidhi Murai, dílo, které otevírá báseň Ramana Puránam, nebylo nikdy zcela přeloženo do angličtiny. K. Swaminathan přeložil asi jeho polovinu do výběru (*Homage to the Presence*), který vydal Ramanášram. Venkatasubramanian, Robert a já jsme přeložili další dvě básně, *Tirukannokkam* a *Upadéša Tiruvahaval*, ale zbytek díla je dostupný stále jen v tamilštině.

Posledních deset let jsem s Robertem a Venkatasubramanianem spolupracoval na dalších, menších překladatelských projektech, povětšinou na dlouhých článcích o tamilských světcích, o nichž Bhagaván mluvil s velkou oblibou a uznáním. Tam, kde z jejich básní Bhagaván cituje, jsme se vrátili k tamilským originálům a nově je přeložili, obvykle celou báseň. Jeden zvláštní mudrc a guru, Sorupánanda, upoutal naši pozornost především tím, že Bhagaván zahrnul jeho jedinou známou práci – *Svarúpa Sáram* (Esence naší pravé podstaty) – Annamalai svámímu ve 30. letech do seznamu šesti knih (*Kajvalja Navanítam*, *Ribhu Gíta*, *Aštavakra Gíta*, *Ellam Ondre*, *Jóga Vasišta*, *Svarúpa Sáram*), které si musí přečíst. Tato práce nebyla nikdy přeložena do angličtiny, a dokonce i tamilské vydání bylo už dávno rozebrané. Rozhodli jsme se ji vydat dvojjazyčně (tamilsky i anglicky), a umožnit tak i anglickým čtenářům docenit, proč jí Bhagaván považoval za takový skvost.

Bhagaván měl Sorupánandu rád i z dalšího důvodu. V jednom příběhu, který při několika příležitostech o Sorupánandovi vyprávěl, prý utišil skupinu skeptických a pochybujících návštěvníků jednoduše tím, že zůstal tichý a přebýval jako *átman*. Zde je verze, kterou vypráví v *Day by Day with Bhagavan (Den za dnem s Bhagavánem)* 21. listopadu 1945:

Tattuvarája (hlavní žák Sorupánanandy) složil na počest svého guru Sórupanandy *bharani* (druh poetické skladby v tamilštině) a svolal shromáždění učených *panditů*, aby si tuto báseň poslechli a posoudili její hodnotu. *Pandité* vznesli námitku, že *bharani* se skládá pouze na počest velkých hrdinů schopných zabít tisíc slonů, a nikoli na počest nějakého askety. Autor tedy *pandity* vyzval: „Pojďme všichni k mému guruovi a rozřešme tuto věc u něj.“ Vydali se tedy za ním a než se u něj všichni usadili, vylíčil autor guruovi důvod návštěvy. Guru seděl tiše, a i všichni ostatní zůstali v tichu. Uběhl celý den, přišla noc, plynuly další dny a noci, a všichni u něj jen tiše bez myšlenek seděli, nikdo se na nic neptal, až zapomněli, proč vlastně přišli. Po třech dnech guru trochu pohnul myslí, čímž celé shromáždění kolem něj znovu nabylo

myšlenkové aktivity. Nato se *pandité* svorně vyjádřili: „Podrobení si tisícíhlavého stáda slonů není ničím ve srovnání s mocí tohoto gurua podrobit si ega nás přítomných, podobná slonům v říji. Zajisté si tedy *bharani* zasluhuje!“

Sorupánanda vyjádřil svou zkušenost *átmanu* ve verších *Svarúpa Sáram*. Jejím formátem jde o otázku-odpověď, přičemž odpověď je dále rozvedena a vysvětlena. Tady je jeden výňatek (verše 14–19), který čtenáři dává nahlédnout do elegancie *advaitické* čirosti Sorupánandových replik. Není těžké porozumět tomu, proč si Bhagaván těchto veršů tolik cenil a zařadil je na seznam čtení Annamalai svámímu:

Otázka: Jaký přínos člověku plyne z této zkušenosti (*átmanu*)?

Odpověď: Stává se vládcem království osvobození.

Získal jsem nejvyšší vládu, která se nikdy nikam neztrácí. Spálil jsem páry protiv – štěstí a utrpení. Vzdal jsem se života lesa těl, který mi týral mysl. Vstoupil jsem a zabydlel se v domě osvobození.

Otázka: Jakou hru bude takový král zažívat na svém jevišti?

Odpověď: Bude svědkem tance tří stavů (*avaštha*) (bdění, snění a hlubokého spánku). Ve stavu bdění budu svědkem tance pěti orgánů činnosti a pěti orgánů smyslu. Ve stavu snění budu svědkem tance mysli. Ve spánku, stavu prostém myšlenek, budu tančit tancem prázdnoty osvobozeným od objektů. Zůstanu však (vždy) jako vznešená podstata (*átman*).

Otázka: Kde byla tato zkušenost, když jste (dříve) považoval štěstí a utrpení za „já“?

Odpověď: I tehdy jsem vždy přebýval jako *átman*. Nebyl jsem nic jiného. Kdo byl ten, kdo zůstával jako (ego) – já? Pokud ho uvidím, nedovolím mu, aby na sebe vzal podobu těla. Pouze já, jehož forma je vědomí, je skutečné Já. Všechna ostatní já se budou vázat k formě a procházet zrody a skony.

Otázka: *Átman* je neměnný. Nebude vázán k formám, vstoupí-li do činností?

Odpověď: Protože *átman* zůstává jako jakýsi svědek, stejně jako slunce, nebude ničím vázán.

I když nesu břemena rodiny, která jdou za mnou jako stín, nebo i zahalen závojem zvaným *mája*, já jsem, pochyb prostý, slunce poznání, samozářící coby čiré světlo a vždy všude trvajícím coby svědek (světa).

Otázka: *Džňánin* ale nezůstává nehybný jako slunce.

Odpověď: Zůstává i nečinným.

Ať už ke mně přichází cokoli, ať už se kolem děje cokoli, cokoli, v čem bych třeba mohl nalézat potěšení, já jsem jen čiré vědomí, samo sebe si uvědomující a zůstávající stranou všeho, aniž by se s čímkoli ztotožňovalo.

Otázka: Všechny věci se pohybují, protože je uvádí v pohyb *átman*. Existuje tedy pro *átman* omezení, která ho poutají?

Odpověď: Jako lano otáčí i svým koncem, pro ten konec lana žádná pouta neexistují.

Jako lano otáčí svým koncem, nesou touhy v mé přítomnosti ovoce. Ale stejně jako lano, které se používá k otáčení jeho konce, já s nimi nesplynu. Zbavil jsem se spojování s nimi. Stal jsem se svým vlastním Já (*átmanem*). Má pouta jsou pryč.

Vztah mezi Sorupánandou a Tattuvarájou, jeho hlavním žákem, se několika rysy podobal vztahu Bhagavána a Muruganara. V obou případech přivedl povětšinou tichý a opravdový guru zralého žáka k osvobození, který nato skládá tisíce veršů, které buď gurua chválí, zaznamenávají jeho učení, nebo ukazují na nějaké aspekty jeho zkušenosti *átmanu*. Jakmile jsme skončili se *Svarúpa Sáram*, přeložili jsme dohromady i pár z tisíců veršů připisovaných Tattuvarájovi. Ty byly publikovány online a v časopise *The Mountain Path*.

V posledních pár letech jsme se v rešeršování a překladech zaměřili ještě na jednoho celkem neznámého tamilského světce. Jmenuje se Guhai Namašivája a na Arunáčale žil asi před čtyřmi sty lety. Tradiční příběh jeho života uvádí, že do Tiruvannamalai přišel ze Šrí Sailamu v Andhrapraděši. Cestou k Arunáčale ho doprovázel Virúpákša Dévar, muž, po němž nese jméno jeskyně Virúpákša. Oba byli stoupenci téhož gurua a oba dostali svolení se přesunout ze Šrí Sailamu do Tiruvannamalai. O Virúpákša Dévarovi se toho moc neví, ale s Guhai Namašivájou se pojí mnoho příběhů, a kromě nich složil i nespočet veršů, kterými opěvuje Arunáčalu. Kromě Bhagavána je jediným světcem, kterého znám, jenž tvrdil, že ho osvobodila její síla a který jí následně ve své poezii chválí a děkuje jí za roli, kterou sehrála v jeho konečné realizaci.

Bhagaván sám v tomto chrámu na Arunáčale krátce kolem roku 1901 pobýval. Právě tady ho zastihl Šivaprakášam Pillai poprvé a zaznamenal odpovědi, které později vyšly jako brožurka *Kdo jsem já?*. Když se Bhagaván přesunul více nahoru do jeskyně Virúpákša, převzala *mandapam* vedle *samádhí* (hrobky) chrámu Guhai Namašiváji Kírai Patti, stará dáma, která Bhagavánovi v první dekádě minulého století obstarávala jídlo. Obecně se má za to, že Kírai Patti se později vtělila jako kráva Lakšmí, která v roce 1948 došla v Ramanášramu osvobození.

V osmdesátých letech jsem ten chrám Guhai Namašiváji mnohokrát navštívil. Zjistil jsem, že jde o mimořádně klidné a silné místo, přestože pouliční hluk Tiruvannamalai tam stále doléhá. Začal jsem si o tomto místě, které na mě mělo takový dopad, více zjišťovat a našel jsem 136 veršů, které se připisují Guhai Namašivájovi. Píše v nich o své zkušenosti s Arunáčalou a o svém životě na této hoře.

Někdy v 80. letech mě požádal V. Ganéšan, tehdejší editor *The Mountain Path*, abych v archivu ášramu vyhledal text k mytologickým Tiručuzi, městečku, kde se narodil Bhagaván. Při pátrání jsem narazil na zašlý, ručně psaný poznámkový blok s nápisem Guhai Namašivája v tamilštině na deskách. Vrtalo mi hlavou, co to tak může být, tak jsem se do něj podíval a našel v něm stovky veršů ve *venba* metrum v tamilštině, všechny připisované Guhai Namašivájovi. Vzal jsem ten blok do *ášramu* a pátral dále. Tím prvním, na co jsem přišel, bylo, že ty ručně psané poznámky patří Bhagavánovi. To podnítilo mou zvědavost o to více. Došel jsem k závěru, že Bhagaván verše do onoho poznámkového bloku zapsal, když pobýval kolem roku 1901 na hoře.

V té době totiž tamější rukopisy na palmových listech chrámu Guhai Namašiváji patřily stále jeho majiteli. Zmizely koncem 70. let, kdy si je odnesl někdo s příslibem, že je nechá vydat a už ho nikdy nikdo neviděl. Je tedy docela možné, že Bhagavánův notes byl tím jediným místem na světě, kde byla drtivá většina veršů Guhai Namašiváji až doteď zaznamenaná.

Tehdy jsem neměl příliš možností, jak s nimi naložit. Robert zmizel do Anglie a s Venkatasubramanianem jsem ještě nepracoval, přestože mi už pomohl s několika malými překlady. Odložil jsem notes stranou, že se k němu v budoucnu vrátím, až budu mít více času a lepší zdroje.

Když jsem zkraje roku 1993 odjel do Lucknow, myslel jsem, že jen na pár týdnů. Když vyšlo najevo, že tam zůstanu déle, předal jsem klíč k mé místnosti v Ramanášramu jednomu příteli s tím, aby mi místnost vyklidil a všechno mi uschoval. Měl jsem tam kufr plný knih a rukopisů, které jsem si vypůjčil z knihovny a archivů *ášramu*. Požádal jsem svého přítele, aby všechny ty knihy a písemnosti vrátil, protože jsem nevěděl, kdy se vrátím. Vrátil jsem se až po třech letech. Když jsem byl konečně zpět, otevřel jsem ten kufr s všemi těmi rukopisy a písemnostmi. Až na rukopis Guhai Namašiváji byl úplně prázdný. Jako by mi vesmír naznačoval, že bych na něm měl pracovat a pokusit se ho vydat.

Ramasvámí Pillai mi před mnoha lety vyprávěl následující příběh. Jednou se prý zeptal Bhagavána: „Podle čeho můžu zjistit, co konkrétně mám v životě dělat, čím se zabývat, za čím jít, že se nejedná jen o něco, co mě rozptyluje od mnohem důležitějších věcí?“

Tamilská tradice praví, že osud je jakési břímě, které si člověk nese na hlavě.

Bhagaván mu odpověděl: „Třikrát to vyhod' z hlavy, a pokud ti tam třikrát skočí zpátky, je to něco, co máš dělat.“

Když jsem tak viděl rukopis, který jsem se před lety snažil vrátit, jak se mi stále válí na dně kufru, vzpomněl jsem si na toto Bhagavánovo poučení. Žádal jsem, aby ho vrátili, ale byl tu stále, pořád jsem ho měl v kufru, stále se dožadoval mé pozornosti. Ten projekt se mi vrátil do hlavy.

Ukázal jsem rukopis Venkatasubramanianovi, který jej okopíroval a verše upravil k vydání v tamilštině. Ramanášram svolil, že je vytiskne. Jejich námětem totiž byla Arunácala a Bhagavánovo spojení s místem, kde ty verše vznikly. V době, kdy jsme finišovali s prací na *Guru Váčaka Kovai*, jsme se s Venkatasubramanianem a Robertem rozhodli, že konečně nadešel čas všechny tyto verše, které se Bhagaván před více jak stoletím obtěžoval zaznamenat a uchovat, vydat v angličtině.

V době, kdy píšu tyto řádky (červenec 2014), jsou už všechny verše přeložené a dokončili jsme i dlouhý biografický úvod k nim se všemi známými detaily ze života Guhai Namašiváji. Kniha dosud nevyšla, protože stále pracuji na poznámkovém aparátu a vysvětlivkách veršů s odkazy na neznámá náboženská a kulturní specifika.

Guhai Namašivája měl slavného žáka Guru Namašiváju, který s ním žil na Arunáčale, dokud ho jeho guru neposlal do Čidambaram vést důležitou renovaci v chrámu. Vzhledem k tomu, že jeho žák Guru Namašivája má svou vlastní zábavnou hagiografii (životopis světce) a protože i on složil jímavé verše na Arunáčalu, vložíme do naší knihy i část o něm. Bude obsahovat materiál, který se nám o něm podařilo najít, spolu s jeho nejslavnější básní *Annamalai Venba*, jež opěvuje velikost Arunáčaly.

Zde příkládám několik ukázkových veršů (22, 26, 31, 33, 39, 99) z *Annamalai Venby*, složených pravděpodobně v 16. století. Annamalai je tamilské jméno Arunáčaly. Znamená „nedosažitelná nebo nepřístupná hora“, jak praví zakládající mýtus této hory. Šiva, aby předvedl svou nadřazenost Brahmovi a Višnuovi, se jim zjevil jako světelný sloup a požádal je, aby se pokusili najít jeho vršek a spodek. Oba bohové se o to pokusili, ale neuspěli. Šiva později tento sloup zhutnil v horu Arunáčalu, aby ho oddaní a bohové mohli uctívat v méně oslňující podobě.

Horo, vyhánějící temnotu duchovní nevědomosti.
Horo, osvěcující oddaným vše falešné.
Horo, mající formu dokonalé *džňány*.
Horo, která přišlas ke mně, nehodnému psovi,
coby otec, matka a *sadguru*.
Ó, Annamalai.

Nebeská Horo, která přišlas na svět
jako můj Guru Namášivája,
žijící v srdci tohoto oddaného.
Horo, stírající plody bývalých skutků.
Horo, rušící všechna utrpení
dlouhé řady zrození, těch nevyslovitelně početných.
Ó, Annamalai.

Horo, lahodící sladkým mede čiré Šiva-*džňány*,
ulevující bolestem z hladu.
Horo, ty věčně skýtající očím oddaných svůj milostivý pohled,
zahánějící zatemňující vlny iluzí:
Ó, Annamalai.

Honosná Horo, jež si mne jako můj Guru svou silou ovládla,
a vytrhla z nekonečného kola stále dalších zrození,
vložíce mi do rukou sladké, pravé poznání
a spojíce obě jeho chodidla na mou hlavu.
Ó, Annamalai.

Horo, která se odkrýváš tebe velebícím oddaným
všechny věci, po nichž touží,
z nichž nejdůležitější je osvobození.
Horo oděná do trvalé slávy.
Horo, jež jako *sadguru* si mě ovládla,
podlého ničemu, kterým jsem.
Ó, Annamalai.

Horo, poskytující nehynoucí osvobození.
Horo, ničící svým oddaným neodvratitelné zbytky karmy, konejšivá sdělením,
že nepřekonatelný oceán mnohočetných zrození bude utišen.
Ó, Annamalai.

Neodvratitelné zbytky karmy v posledním verši odkazují k *sánčita* karmanu, zbývajícimu karmanu k odžití ze všech předchozích zrození.

A tím se dostávám k závěru této své aktualizace. Mám v rukávu ještě pár dalších projektů, ale žádný z nich nedozrál natolik, aby si zasloužil být zmíněn v této zprávě o vydaných nebo brzy vydávaných knihách. Třeba jednoho dne napíši další takovou aktualizaci.